

სალომე ბერიძე¹

მხარეთა თვითგამოკვევის ხელშეწყობისა და მედიატორის მიუკეხილობის ვალდებულებათა ურთიერთმიმართება და მოქმედების ფარგლები მედიაციის პროცესში

მედიაციის, როგორც დავის ადვოკატური გადაწყვეტის საშუალების, პოპულარიზაციის ზედსაღწევით და, იზიარება საკითხების ჩამონათვადი, რომლებიც პირობდებიან თავად მედიაციის პროცესში და რომლებიც, იმავდროულად, ახლავს საზოგადოების ნდობას ამ ინსტიტუტისადმი, განაპირობებს მედიაციის ხოლის მნიშვნელობის აღიქვას დავის გადაწყვეტის სხვა ფორმებთან. მედიაციის მიერ თვითგამოკვევის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) პრინციპის ხელშეწყობასა და მიუკეხილობის ვალდებულებას შორის გონივრული ბაღანის დაცვა იმ საკითხთაგანია, რომელიც განსაკუთრებით პირობდებიან საერთაშორისო თუ ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში და პრაქტიკაში. მოსახეობათა სიუხვე და მოწესრიგების ახასიათებლობა განაპირობებს, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, მედიაციისთვის ფართო დისკრეციის მინიჭებას, პეხონადუხად გადაწყვიტოს, კონფლიქტის წახმართვის მეთოდები, ხაც საფთხის შემცველია მედიაციის მთავარი ახის შენახუნების თვალსაზრისით და უკავშირდება ბევრ ეთიკურ გამოწვევას.

სტატიის მიზანია მიუკეხილობისა და მხარეთა თვითგამოკვევის, როგორც მედიაციის პროცესის ორი ფუნდამენტური პრინციპის, ანალიზი, მიუკეხილობისა და თვითგამოკვევის პრინციპის ხელშეწყობის მედიაციის ვალდებულებების თავისებულებების განხილვა, მათი მოქმედების ფაქტების განსაზღვრა სამართლიანობის დაცვის პიხისპიხ, სხვადასხვა მედიაციის მოდელსა თუ დავის ტიპში. ნაშრომი წახმოაჩენს პირობდებიან საკითხებთან გამკლავების შესაძლო გზებს მედიაციის ეთიკურ ვალდებულებებს შორის გონივრული ბაღანის დაცვის უზუნველსაყოფად და მედიაციის პროცესის ეთიკური მთლიანობის დაცვისთვის, ხაც, საბოლოო ჯამში, მოემსახურება მხარეების, მესამე პიხთა ინტერესების ხეაღიზებას, მედიაციისადმი ნდობის შენახუნებას და სამართლიანი პრაქტიკის დანეხვას.

სტატია ეთმობა თვითგამოკვევის პრინციპის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობისა და მიუკეხილობის ვალდებულებათა ახის განხილვას, ამ ვალდებულებებისა და სამართლიანობის პრინციპის თანზომიერების დაცვის აუცილებლობის საკითხს, მათ უხთიერთმიმართებას და მოქმედების ფაქტების განსაზღვრას საოჯახოსამართლებიხვ დავებში, ხელშეწყობ და შეფასებით მედიაციის მოდელში. ანალიზი ეფუძნება როგორც საქართველოში მოქმედ კანონმდებლობას, ასევე, სხვადასხვა უცხოურ მართლმწიხვში ახებუდ საკანონმდებლო თუ მეცნიერულ მიღგომებს.

საკვანძო სიგყვები: მედიაცია, ეთიკური დიდმა, თვითგამოკვევა, მიუკეხილობა, სამართლიანობა, პროფესიული ხრევა.

1. შესავალი

ყველაზე ფართოდ მიღებული განმარტებით, მედიაცია წარმოადგენს პროცესს, სადაც მესამე ნეიტრალური პირი ხელს უწყობს მხარეებს დავის გადანყვეტაში და არ არის უფლებათ-

¹ სამართლის მაგისტრი, მედიატორის სასერტიფიკატო პროგრამის კურსდამთავრებული, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სამართალშემოქმედების დეპარტამენტის კერძო სამართლის სამმართველოს იურისტი. <https://orcid.org/0009-0002-5013-8561>.

მოსილი განსაზღვროს დავის შედეგები.¹ „მედიაციის პროცესის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ მხარეებმა თავად ეცადონ და უზრუნველყონ მათ შორის არსებული კონფლიქტის სტრუქტურირებული პროცესის ჩარჩოებში, მედიატორის დახმარებით, შეთანხმებით დასრულება“.²

მედიაცია ეფუძნება მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპს, რომელიც ამკვიდრებს მედიატორის ვალდებულებას, ხელი შეუწყოს მხარეებს ამ პრინციპის განხორციელებაში. მხარის ავტონომიის ხელშეწყობის პროცესში მედიატორმა უნდა უზრუნველყოს მხარეთა ინფორმირებული მონაწილეობა, ვინაიდან „მის გარეშე ფუჭია მედიატორის დაპირება ავტონომიისა და თვითგამორკვევის შესახებ.“³ იმავდროულად, მედიაციისთვის არსებითად მნიშვნელოვანია მედიატორის მიერ მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვა. მიუკერძოებლობა გულისხმობს თავისუფლებას ფავორიტიზმისგან. მედიატორის მიუკერძოებლობის ვალდებულება წარმოადგენს წარმატებული მედიაციის პროცესის ერთ-ერთ გარდამტეხ პუნქტს.⁴

თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის პროცესში წარმოიშობა ისეთი სიტუაციები, როდესაც მედიატორის მიუკერძოებლობა საფრთხის ქვეშ დგება და მედიატორს უწევს გააკეთოს ეთიკურად გამართლებული არჩევანი. „მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპები, პრაქტიკულ სიტუაციებში, შეიძლება დაუპირისპირდეს ისეთ მაღალ ღირებულებებს, როგორცაა ადამიანის ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები და სამართლიანობაც კი. შესაბამისად, შეიძლება გამოიყოს სიტუაციები, როდესაც მედიატორი ეთიკური დილემების წინაშე აღმოჩნდება და მოუწევს, ამ ღირებულებათა შენონადობის გზით, მართებული ქმედების განხორციელება/გადაწყვეტილების მიღება, მათ შორის, მედიაციის შეწყვეტის თაობაზეც კი.⁵ მედიატორისთვის ეთიკური დილემები სერიოზულ დაბრკოლებას წარმოადგენს. განსაკუთრებით, ისეთ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხება მოწყვლადი ჯგუფების, საოჯახო დავებში არასრულწლოვნების, დაუცველი მხარეების ინტერესების მედიაციის პროცესში წარმოდგენის აუცილებლობას⁶. დილემების უმეტესობა უკავშირდება თვითგამორკვევას, რომელიც მედიატორის მიუკერძოებლობასა და ნეიტრალურობას საფრთხის ქვეშ აყენებს.⁷

წინამდებარე სტატიის კვლევის საგანს წარმოადგენს მედიაციის პროცესში მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების ურთიერთმიმართების და მედიატორის ეთიკურად გამართლებული მოქმედების ფარგლების განსაზღვრა, იმავდროულად, ამ საკითხთან დაკავშირებით საზღვარგარეთის ქვეყნებსა და საქართველოში არსებული ნორმატიული მონესრიგება. საკვლევი თემის აქტუალობას განაპირობებს ქართულ სამეცნიერო სივრცეში კვლევების სიმცირე და ნორმატიული ბუნდოვანება. აღნიშნულის გათვალისწინებით მნიშვნელოვანია მოხდეს საკანონმდებლო რეგულაციების მიმოხილვა, მათი დადებითი და უარყოფითი მხარეების შეფასება და საერთაშორისო სტანდარტებთან

¹ Weckstein T. D., In Praise of Party Empowerment - And of Mediator Activism, Willamette Law Review, 1997, Vol. 33, 508, მითითებულია: Munjal D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, Vol. 6, 2012, 69.

² ყანდაშვილი ი., საქართველოს მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბილისი, 2018, 66, <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [28.05.2023].

³ Nolan-Haley J., Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educating Decision-making, Notre Dame Law Review, Vol. 74, No. 3, 1999, 775.

⁴ შაკინოვი ნ., მიუკერძოებლობისა და ნეიტრალობის პრინციპთა არსობრივ-პროცესუალური შინაარსი მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 258.

⁵ ჩიგაშვილი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 66.

⁶ იქვე.

⁷ Heidi N., Burgess G., Glaser T., Yevsyukova M., Transformative Approaches to Conflict, University of Colorado Conflict Research Consortium Transformative Approaches to Conflict, 1996, 34, მითითებულია: მაჩვედაშიძი თ., მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 172.

შესაბამისობაზე მსჯელობა. „მედიაცია საჭიროებს კონტექსტზე მიბმულ დაბალანსებულ მიდგომას, რომელიც განსაკუთრებით ნათელი მაშინ არის, როდესაც სახელმძღვანელო პრინციპები ერთიანია.“¹ „ეთიკური დილემების კატეგორიზაცია ეხმარება მედიატორს განსაზღვროს სხვადასხვა სიტუაციური მიდგომა; საჭიროს ხდის შეიქმნას პრაქტიკული „გაიდლაინები“ და შემუშავდეს პროცესის მართვის სტრატეგიები.“² უფრო მეტიც, იმ რეალობის გათვალისწინებით, რომ თანდათანობით მედიაცია სცილდება მის კლასიკურ განმარტებას და მედიატორი ხელშემწყობი როლიდან ინაცვლებს შემფასებელი სუბიექტის როლში,³ აუცილებელი ხდება ერთიანი მიდგომის ჩამოყალიბება, რეგულაციებსა და პრაქტიკული გამოწვევებზე მსჯელობით.

2. მედიაცია და ეთიკურ ვალდებულებათა სისტემა

ეთიკა, მისი არსის გათვალისწინებით, მოკლებულია ზუსტი განსაზღვრების შესაძლებლობას. ზოგადად, ის შეიძლება განიმარტოს, როგორც ყველა პროფესიული ჯგუფისათვის აღიარებული ქცევის წესების ერთობლიობა.⁴ ეთიკურად ითვლება დამკვიდრებულ პროფესიულ სტანდარტებთან შესაბამისი ქცევა.⁵

ეთიკური სტანდარტების დამკვიდრებასა და მის სწორად გამოყენებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მედიაციის პროფესიისთვის. „ეთიკის ნორმების განმტკიცება შესაბამისი სფეროს პროფესიად ჩამოყალიბების მანიშნებელია,“ რადგან „თვითრეგულირებადი პროფესიები, როგორც წესი, მოითხოვენ მათი წარმომადგენლების განსაზღვრული ნორმებისადმი დაქვემდებარებას.“ თუმცა მედიატორთათვის ქცევის ეთიკური წესების დადგენა გარკვეულ საფრთხეებს შეიცავს. მედიატორთათვის ქცევის ეთიკური წესების დადგენა კონცეპტუალურად ეწინააღმდეგება მედიაციის ბუნებას. ამიტომაც საჭიროა ბალანსის დაცვა. მედიატორის ქცევის მონესრიგება უნდა განხორციელდეს მისთვის მოქმედების თავისუფლების ფარგლების შენარჩუნებით.⁶

ამ მიზნის მისაღწევად როგორც ევროკავშირის⁷ მასშტაბით, ასევე ამერიკის შეერთებულ შტატებში⁸ (შემდგომში - აშშ) მოქმედებს მედიატორთა ქცევის წესები და სტანდარტები. აშშ-ის, სულ მცირე, 27 შტატს აქვს კანონმდებლობა, ასევე, სასამართლოს მიერ დადგენილი ქცევის სტანდარტები. გარდა ამისა, ორგანიზაციები და დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ცენტრები ქმნიან თავიანთ სტანდარტებს კონკრეტულ სფეროებში.⁹ ცალკეული განსხვავებების მიუხედავად, ისინი ერთმნიშვნელოვნად აღიარებენ თვითგამორკვევის პრინციპისა და მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვის აუცილებლობას მედიაციის პროცესში.

¹ *Munjal D.*, Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, *Pretoria Student Law Review*, Vol. 6, 2012, 69.

² *მაჩველაშიძე თ.*, მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 172.

³ *Munjal D.*, Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, *Pretoria Student Law Review*, Vol. 6, 2012, 70; ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ასევე *მაჩველაშიძე თ.*, მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები, ჟურნალი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 173.

⁴ *Wilson B.*, Mediation Ethics: An Exploration of Four Seminal Texts, *Cardozo Journal Conflict Resolution*, Vol. 12, 2010-2011, 122, მითითებულია: *ჩიგაშვიდი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 25.

⁵ *Kovach K. K.*, *Mediation, Principles and Practice*, 3rd ed., Thomson West, United States of America, 2004, 395, მითითებულია: იქვე.

⁶ *ჩიგაშვიდი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 26.

⁷ *European Code of Conduct for Mediators*, 2004.

⁸ *Model Standards of Conduct for Mediators*, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005; *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, Association of Family and Conciliation Courts, 2000.

⁹ *Kallipetis M.*, *Mediation Ethics in Europe*, No. 2, 2014, 65, <https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/doqu/2014/2/DOQU_2211-9981_2014_002_002_004.pdf> [18.04.2022].

3. მიუკერძოებლობის პრინციპი

3.1. მიუკერძოებლობის პრინციპის არსი

მიუკერძოებლობა არის მთავარი ატრიბუტი მედიატორისთვის და ის აისახება ქცევის სტანდარტების უმრავლესობაში. მიუკერძოებლობის მოთხოვნა, ზოგადად, განმარტებულია, როგორც ნეიტრალიტეტის გამოხატვა პროცესში მონაწილე ყველა პირის მიმართ და მიკერძოების არარსებობა დავის საგნის მიმართ.¹ სხვა მხრივ, მიუკერძოებლობა განმარტებულია, როგორც თანასწორ, ობიექტურ და სამართლიან მიდგომად მხარეთა მიმართ.² მიუკერძოებლად ქცევა უფრო მეტია ვიდრე ინტერესის, ან პირადი შეხედულების არქონა, რომელიც მოქმედებს პროცესზე, ან მხარეთა თანასწორობაზე. ის ასევე ნიშნავს მოქმედებას მხარეების მიერ არჩეული შედეგების ხელშეწყობისათვის.³

მედიატორმა პროცესის განმავლობაში არ უნდა გამოიყენოს იმგვარი ფრაზები, არ უნდა გააჟღეროს იმგვარი წინადადებები (მით უფრო რჩევა ან მითითება), რომლებიც რომელიმე მხარისთვის მიმანიშნებლად ან მათ სასარგებლოდ იქნება აღქმული⁴ და მეორე მხარის ინტერესებთან მიმართებით ერთი მხარის უპირატეს მდგომარეობას განაპირობებს.⁵ ამდენად, მიუკერძოებლობის ვალდებულება მედიატორისგან მოითხოვს როგორც შინაგან მიუკერძოებლობას, ასევე იმგვარად ქცევას, რომ იგი ობიექტური დამკვირვებლის თვალში აღიქმებოდეს ასეთად.

ხშირად ნეიტრალურობასა და მიუკერძოებლობას ერთი და იგივე შინაარსით იყენებენ. თუმცა მათ შორის არსებობს არსობრივი განსხვავება: ნეიტრალობა მიემართება მედიატორის ცოდნას/ინტერესს დავის შედეგისადმი, ხოლო მიუკერძოებლობა უკავშირდება მედიატორის ქცევას მხარეთა მიმართ უშუალოდ პროცესის განმავლობაში⁶, გარდა ამისა, მიუკერძოებლობა თავისი ხასიათით აბსოლუტური ბუნებისაა, როცა ნეიტრალობის არსებობა ხარისხობრივად შეიძლება განისაზღვრებოდეს.⁷ მიუხედავად, არსებული განსხვავებებისა, კოდექსთა უმრავლესობა ამ ტერმინებს ერთმანეთის მონაცვლეობით, სინონიმებად იყენებს.⁸

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი აღიარებს მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულებას.⁹ კანონი დეკლარაციულად აღნიშნავს მითითებულ პრინციპს და არ განმარტავს, როგორი ქმედება შეიძლება ჩაითვალოს მიკერძოებად. მსგავსი შინაარსის დებულებას ითვალისწინებს საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსიც.¹⁰ თუმცა იგი უფრო დეტალურად განსაზღვრავს მედიატორისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს მიუკერძოებლობის დაცვის პროცესში.¹¹ იგი მედიატორს ავალდებულებს იყოს თავისუფალი, როგორც სუბიექტური მიკერძოე-

¹ Bobette W., An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, No. 1, 2017, 78.

² Boule L, Mediation: Principles, Process, Practice, 3rd ed., LexisNexis Butterworths, 2011, 166-167.

³ Douglas S., Neutrality, Self-determination, Fairness and Different Models of Mediation, James Cook University Law Review, Vol. 19, 2012, 144.

⁴ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 16, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

⁵ ჩიგაშვილი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 85.

⁶ Cohen O., Dattner N., Luxenburg A., The Limits of the Mediator's Neutrality, Mediation Quarterly, Vol. 16, No. 4, 1999, 342.

⁷ იქვე, 344.

⁸ McCorkle S., The Murky World of Mediation, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 23, Issue 2, 2005, 171.

⁹ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 17, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

¹⁰ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 2.1, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [28.05.2023].

¹¹ იხ. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 2.2,

ბისგან დავის საგნისა და მხარეების მიმართ, ასევე, თავიდან აიცილოს ისეთი ქმედება, რომელიც შექმნის მიკერძოებულობის შთაბეჭდილებას. უფრო მეტიც, მიუკერძოებლობის პრინციპი, როგორც „თანაბარი მოპყრობის“ პრინციპის გამოხატულება, ასახულია ამავე კოდექსის მე-3 მუხლში, „მედიატორმა უნდა უზრუნველყოს ყველა მხარის სათანადო და თანაბარი ჩართულობა/მონაწილეობა პროცესში“. აღნიშნული დანაწესი პოზიტიურად უნდა შეფასდეს, ვინაიდან ეხმიანება დამკვიდრებულ მოსაზრებას, რომ მიუკერძოებლობა პროცესისა და შედეგის მიმართ მიკერძოების არარსებობის გარდა, თანაბარი მოპყრობის შესაძლებლობის უზრუნველყოფაცაა.

4. თვითგამორკვევის პრინციპის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობის ვალდებულება

4.1. თვითგამორკვევის პრინციპი, როგორც მხარეთა ავტონომიურობის პრინციპის ფუნდამენტური ელემენტი

მხარის ავტონომია გულისხმობს მხარის თვითმართველობას, თვითკონტროლს.¹ ავტონომიური გადაწყვეტილება ასახავს მხარისათვის პრიორიტეტულ და უპირატეს ღირებულებებს, იგი მხარის პიროვნულობისა და თვითიდენტობის გამომხატველი ანაბეჭდია.² მხარეთა ავტონომია მხარის უფლებათა გააკეთოს ისეთი არჩევანი, რომელიც დაფუძნებული იქნება პიროვნულ რწმენებსა და ღირებულებებზე, იძულებისა და შეზღუდვისგან თავისუფალ გარემოზე.³ სასამართლო სამართალწარმოებისგან განსხვავებით, მედიაციის პროცესში მიჩნეულია, რომ მონაწილე მხარეები აკონტროლებენ იმას, თუ როგორ იქნება მათი კონფლიქტი წარმოდგენილი, განხილული და გადაჭრილი.⁴ მედიაციის ეთიკის კოდექსებში ავტონომია ხშირად მოიხსენიება მხარის თვითგამორკვევის პრინციპის ტერმინით.⁵ თუმცა მხარეთა ავტონომია უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე მხარის თვითგამორკვევის უფლება. ავტონომიის პრინციპში ცენტრალურია თვითმართველობის ან თვითგამორკვევის ცნება.⁶

<<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [28.05.2023], „მედიატორმა უნდა მიიღოს ყველა გონივრული ზომა, რათა დაადგინოს, ხომ არ არსებობს რაიმე ფაქტი ან გარემოება, რომელმაც, გონივრული შეფასების საფუძველზე, შესაძლოა შექმნას პოტენციური ან რეალური ინტერესთა კონფლიქტი ან ეჭვქვეშ დააყენოს მისი მიუკერძოებლობა, როგორც მედიაციის დაწყებისას, ასევე მთელი პროცესის განმავლობაში და მის შემდეგ“.

¹ Waldman A. E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 4.

² ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 32, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protседuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

³ Waldman A. E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 3.

⁴ Waldman A. E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 3.

⁵ შუღაია ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 258.

⁶ Nolan-Haley J., *Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking*, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, Issue 3, 1998, 788.

მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპი მედიაციის ფუნდამენტური საფუძველია.¹ თვითგამორკვევა არის ნებაყოფლობითი და არაიძულებითი გადაწყვეტილების მიღების აქტი, რომელშიც თითოეული მხარე აკეთებს თავისუფალ და ინფორმირებულ არჩევანს პროცესისა და შედეგის მიმართ.² მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება შემოიფარგლება არამხოლოდ მედიაციის დასასრულს მხარეთა მიერ გადაწყვეტილების მიღების თავისუფლებით, არამედ ვრცელდება მედიაციის პროცესის მოსამზადებელ სტადიაზე და შემდგომ მის ყველა მნიშვნელოვან ეტაპზე.³ მისი ცალსახა განმარტება სამეცნიერო ლიტერატურაში არ არსებობს.⁴ თუმცა, ზოგადად, იმისათვის რომ მხარეთა ავტონომიისა და თვითგამორკვევის მოთხოვნა შესრულდეს, გამოყოფენ სამ ძირითად პირობას: 1. მხარეს უნდა ჰქონდეს უნარი მიიღოს გადაწყვეტილება. 2. მხარის გადაწყვეტილება უნდა იყოს ნებაყოფლობითი, არაიძულებითი და 3. ინფორმირებული.⁵

თვითგამორკვევის უფლება ამკვიდრებს მედიატორის ვალდებულებას ხელი შეუწყოს თვითგამორკვევის პრინციპს⁶, კერძოდ, „მედიატორის ვალდებულებას, ჩაატაროს მედიაცია ისე, რომ მხარეებს ჰქონდეს უნარი განახორციელონ ეს უფლება და სადაც მხარეს აღნიშნულის გაკეთება არ შეუძლია, ხელი შეუწყოს მათ „მედიაციის თავიდან აცილებაში“.“⁷ თვითგამორკვევის უფლება გადაჯაჭვულია მედიატორის მიერ თვითგამორკვევის ხელშეწყობის პრინციპთან. „მედიატორი მხარს უჭერს და პატივს სცემს ყველა მხარის თვითგამორკვევას ისე, რომ მხარეებმა მიიღონ ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადაწყვეტილება მედიაციის პროცესისა და შედეგის მიმართ.“⁸ თავისუფალი და ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილების მიღების ხელშეწყობის პროცესში თვითგამორკვევის პრინციპი, ერთი მხრივ, მედიატორს ავალდებულებს თავიდან აიცილოს ისეთი გარემოებები, რომლებიც აზიანებს მხარეთა უფლებებსა ან სხვაგვარად ზიანს აყენებს თვითგამორკვევის პრინციპის რეალიზებას. მეორე მხრივ კი, გადადგას ნაბიჯები, რომლებიც ხელს შეუშლის მხარეთა მიერ იმგვარი გადაწყვეტილებების მიღებას, რომლებიც არ აკმაყოფილებს თვითგამორკვევის პრინციპის მოთხოვნებს.⁹

4.2. ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის ვალდებულება

4.2.1. ინფორმირებული გადაწყვეტილების მნიშვნელობა და მიმართება თვითგამორკვევის პრინციპთან

მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება, რომელიც ფართოდ არის მიღებული, როგორც მედიაციის შინაგანი ღირებულება და ინფორმირებული თანხმობის პრინციპი უზრუნველყოფს

¹ Alfini J.J., Press Sh. B., Stulberg J.B., Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3th ed., LexisNexis, 2013, 612, მითითებულია: ჩიგაშვიდი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 30; ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-I, 18.09.2019, მუხლი 3.

² Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005, Standard I (A) (A).

³ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 12; იხ. ასევე, Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005, Standard I (A) (1).

⁴ Douglas S., Ethics in Mediation: Centralising Relationships of Trust, Law in Context, Vol. 35, No. 1, 2017, 49.

⁵ Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 46.

⁶ იხ. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 4, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023]

⁷ Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 144.

⁸ The Maryland Standards of Conduct for Mediators, the Maryland Mediator Excellence Council, 2020, Standard I (A).

⁹ Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 144.

სტრუქტურულ ჩარჩოს, რომლითაც მხარეთა ავტონომია იზომება.¹ „ინფორმირებული თანხმობა“ არის ფუნდამენტური მორალური და ეთიკური პრინციპი, რომელიც ხელს უწყობს პირთა თვითგამორკვევის უფლების პატივისცემას და პატივის სცემს ადამიანის ღირსებას.² „ინფორმირებული თანხმობის“ არარსებობა ძირს უთხრის მხარეთა ავტონომიის ვალდებულებას. ინფორმირებული თანხმობა ხელს უწყობს თვითგამორკვევასა და დამოუკიდებლობას, რითიც მხარეებს აძლევს კონტროლის შესაძლებლობას როგორც შედეგის, ასევე პროცესის მიმართ.³

ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის ვალდებულება არსებითად უკავშირდება თვითგამორკვევის პრინციპის დაცვის ვალდებულებას. „გადაწყვეტილებები არ შეიძლება იყოს სრულად თვითგანსაზღვრული თუ მხარეები არ არიან გონივრულად ინფორმირებული, ანუ, გადაწყვეტილების მიმღებნი აცნობიერებენ რისკებსა და სარგებელს, რასაც ასეთი გადაწყვეტილება მოჰყვება.“⁴ მხარეებს არ შეუძლიათ „ივაჭრონ“ ეფექტურად მანამ, სანამ მათ არ აქვთ სათანადო ინფორმაცია. „ინფორმირებული თანხმობა“ გულისხმობს იმას, რომ მხარეები არამხოლოდ გააზრებულად ეთანხმებიან შეთანხმების ყველა პირობას, არამედ აქვთ საკმარისი ინფორმაცია, რათა „ივაჭრონ“ ეფექტურად, ამ შეთანხმების მისაღწევად. თვითგამორკვევა მოიცავს როგორც ინფორმირებულ თანხმობას შეთანხმებასთან მიმართებით, ასევე, მხარეთა ინფორმირებულ მონაწილეობას ამ შეთანხმების მიღწევის პროცესში.⁵

4.2.2. მედიატორის როლი ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში

თვითგამორკვევის უზრუნველყოფა და გარანტირება მედიატორს თავად არ შეუძლია, ეთიკის კოდექსები, მათ შორის საქართველოს ეთიკის კოდექსიც, მხოლოდ თვითგამორკვევის ხელშეწყობის მოვალეობას განამტკიცებს კომპეტენტურად, ჯეროვნად და კეთილსინდისიერად პროცესის წარმართვის გზით, რაც გულისხმობს თვითგამორკვევის წახალისების მიზნით სხვადასხვა სტრატეგიულ - ტაქტიკური, პროცესუალურ - მეთოდოლოგიური მექანიზმების გამოყენებას.⁶

ერთ-ერთ ასეთ მექანიზმად ეთიკის წესთა უმეტესობაში წარმოდგენილია მედიატორის მიერ ინფორმაციის გამჟღავნების მოთხოვნა. ინფორმაციის რაოდენობა და ტიპი განსხვავებულია სხვადასხვა სამართლებრივ სივრცეში, თუმცა, უმეტესობა რეგულაციებისა მოითხოვს, რომ მედიატორმა გაამჟღავნოს მხოლოდ პროცედურული ინფორმაცია მედიაციის შესახებ.⁷ ეთიკის კოდექსთა და სტანდარტთა უმეტესობა გენერალურ პასუხისმგებლობად გამოყოფს მედიატორის ვალდებულებას, დარწმუნდეს მხარეთა ინფორმირებულობაში მედიაციის პროცესის მიმართ და უზრუნველყოს იგი.⁸ მედიატორი ვალდებულია გამოიყენოს ყველა გონივ-

¹ Society of Professionals in Dispute Resolution, Ensuring Competence and Quality in Dispute Resolution Practice, Report 2 of The Spidr Commission on Qualifications, 1995, 5, მითითებულია: *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, Issue 3, 1998, 789.

² იქვე, 781.

³ *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, Issue 3, 1998, 776.

⁴ *Waldman A. E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 15.

⁵ *Georgia Ethical Standards for Mediators*, Georgia Commission on Dispute Resolution, 2012, Standard I (C).

⁶ *ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ.*, საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 71.

⁷ *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, Issue 3, 1998, 800.

⁸ *Ethics Code for FDRC Mediators*, Financial Dispute Resolution Centre, 2018, Rule 1; *Code of Ethics*, Alternative Dispute Resolution Institute of Canada, Rule 4; *Code of Ethics for Mediators*, Fiji Mediation Centre, 2007, Rule 5.1.3, 5.1.4;

რული ძალისხმევა ყველა მხარემ გააცნობიეროს მედიაციის პროცესის ბუნება, მედიატორის და მხარის როლი ამ პროცესში, გამოსაყენებელი პროცედურები და მხარეებისთვის ხელმისაწვდომი ვარიანტები.¹ საქართველოს ეთიკის კოდექსიც მედიატორისგან მოითხოვს პროცედურული საკითხების - მედიატორის და მხარეთა როლის, მედიაციის პრინციპების, შესაძლო შედეგების - მხარეთათვის განმარტების ვალდებულებას მედიაციის პროცესის დაწყებამდე², რითიც იგი ეხმიანება საერთაშორისო პრაქტიკას.

ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში, მედიატორმა უნდა გააგებინოს მხარეებს, რომ მათ მოეთხოვებათ თვითგამორკვევა შეთანხმების თაობაზე.³ მედიატორმა მხარეთა მოთხოვნით და მისი შეზღუდული კომპეტენციის ფარგლებში, უნდა აცნობოს მხარეებს, თუ როგორ შეიძლება შეთანხმებისთვის სავალდებულო ძალის მიცემა და ხელშეკრულების აღსრულებად აქტად გახდომა.⁴ შესაბამისად, პროცედურული ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულება მოიცავს მედიატორის მიერ შეთანხმების პირობების აღსრულება-უნარიანობასთან დაკავშირებით ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებასაც. საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის თანახმად, „მედიატორმა აღნიშნული ვალდებულება უნდა შეასრულოს მედიაციის თაობაზე შეთანხმების მიღწევამდეც, თუ იგი ჩართულია ამ შეთანხმების დადების პროცესში.“⁵ აღნიშნული დანაწესის საფუძველზე, ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში, მედიატორი ვალდებულია მოიპოვოს ინფორმირებული თანხმობა შეთანხმების პირობებზეც, რაც მოიაზრებს მხარეთა ინფორმირებულობას მორიგების კანონთან შესაბამისობის თაობაზეც.

მედიატორის შეზღუდული როლიდან გამომდინარე, ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში არსებითია ინფორმაცია სრულად იქნეს გამჟღავნებული მხარეთა მხრიდან. თუმცა, ამ ნაწილშიც მედიატორის როლი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ვინაიდან მედიატორმა უნდა აცნობოს მხარეებს, რომ საჭიროა ყველა შესაბამისი მასალის სრული და გულწრფელი გამჟღავნება სამედიაციო საკითხებზე და საჭიროების შემთხვევაში დაეხმაროს მათ ძირითადი და დამხმარე ინფორმაციის იდენტიფიცირებაში.⁶ თუკი მხარეები არ საუბრობენ ისეთ საკითხებზე, რომლებიც შესაძლოა დაეხმაროს პროცესს წინსვლაში, ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პრინციპი მედიატორს ავალდებულებს, გამოიჩინოს გონივრული ძალისხმევა ამ საკითხების წარმოდგენისთვის „მედიატორი, პოტენციურად, არის ჭიების ქილის გამხსნელი იმ ადამიანებისთვის, რომლებსაც სულაც არ სურთ მისი გახსნა.“⁷

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლი განსაზღვრავს წესებს, თუ როგორ უნდა იქნას წარმართული მედიაციის პროცესი. აღნიშნულ მუხლში მითითებულია, რომ მედიატორმა მედიაცია შეიძლება წარმართოს მხარეებთან როგორც ერთობლივი, ისე ინდივიდუალური კომუნიკაციის მეშვეობით. ეს დანაწესი სწორედ იმას ემსახურება, რომ მხარემ მედიატორთან ერთობლივი თუ ცალკე შეხვედრის დროს შეძლოს თვითგამორკვევა და საკუ-

Code of Ethics for Mediators, Oman Commercial Arbitration Centre, Rule 1; Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018, 1.

¹ Code of Ethics for Mediators, Oman Commercial Arbitration Centre, Rule 1.

² სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 3.1, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [21.06.2023]; იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-I, 18.09.2019, მუხლი 8.1.

³ Ethical Practices to be followed by a Mediator, India Corporate Law, <<https://corporate.cyrilamarchandblogs.com/2020/10/ethical-practices-to-be-followed-by-a-mediator/>> [20.04.2023].

⁴ European Code of conduct for Mediator, 2004, Rule 3.3.

⁵ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 3.1, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [21.06.2023]; იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-I, 18.09.2019, მუხლი 8.1.

⁶ Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 8.11.

⁷ Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, 2012, 25.

თარი ინტერესებიდან გამომდინარე გადაწყვეტილების მიღება. იმავე მუხლში ვკითხულობთ, რომ მედიატორი უფლებამოსილია მედიაციის ეფექტიანად წარმართვის მიზნით მხარეებს მედიაციის მიმდინარეობისას შესთავაზოს ნებისმიერი დამატებითი ინფორმაციის წარდგენა. ეს დანაწესიც მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის პრაქტიკაში განხორციელებაა.¹

ვინაიდან სამეცნიერო ლიტერატურაში თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა გამოიხატება წარმომადგენლისგან მომდინარე დილემების გამკლავებაშიც, ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ადვოკატი უარს აცხადებს მხარის წარმოდგენაზე პროცესში ან სხვაგვარად ხელს უშლის პროცესის სათანადოდ წარმართვას, თუმცა მედიატორი საჭიროდ მიიჩნევს მის ჩართულობას, მედიატორი შესაძლოა ცალკე შეხვდეს ადვოკატს, ან დასვას ისეთი კითხვები მხარეებთან, რომ მათ გაუჩნდეთ მოსაზრება ადვოკატის კონტროლის აუცილებლობის თაობაზე.² მედიატორისთვის საქართველოს კანონმდებლობით³ მინიჭებული შესაძლებლობა, მოითხოვოს დამატებითი ინფორმაციის წარდგენა და მხარის უშუალო ჩართულობა პროცესში, წარმოადგენს თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის იმ ტექტიკას, რომელიც შეესაბამება საერთაშორისო სამედიაციო პრაქტიკაში დომინირებულ მიდგომებს. დამატებით, მხარის უშუალო მონაწილეობის მოთხოვნის უფლებამოსილება ძლიერი ბერკეტია ადვოკატისგან მომდინარე დილემების გამკლავების პროცესშიც.

ამდენად, ინფორმირებული თანხმობის პრინციპი მოითხოვს მედიატორის მხრიდან ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ხელშეწყობას, შედეგის კონტროლის უფლებამოსილების გარეშე და ისეთ გარემოებებთან გამკლავებით, რომლებიც შესაძლოა წარმოადგენდეს თვითგამორკვევის პრინციპის განხორციელებისთვის ხელშემშლელს, მაგალითად, პროცესის მონაწილეების არაკეთილსინდისიერება, მხარის უუნარობა აღიქვას ფაქტები და ა.შ. ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში ეთიკურია მედიატორმა მხოლოდ პროცედურული ინფორმაცია გაუმჟღავნოს მხარეებს და „საკმარისი ინფორმაციის“ მიწოდების მოთხოვნა ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღწევად, არ მოიაზრებს დავის არსობრივ საკითხებზე, მხარეთა მოთხოვნების კანონიერებაზე მსჯელობას.

5. თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა ურთიერთმიმართება და მოქმედების ფარგლები სამართლიანობის დაცვის პროცესში

5.1. სამართლიანობის პრინციპის არსი და მისი უზრუნველყოფის პროცესში წარმოშობილი ეთიკური გამოწვევები

თვითგამორკვევის ხელშეწყობის და მიუკერძოებლობის ვალდებულებას შორის ბალანსის დაცვა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სამართლიანობის პრინციპის უზრუნველყოფის პროცესში. მხარეთა ინფორმირებული მონაწილეობა და თანაბარი მოპყრობის უზრუნველყოფა იმავდროულად ემსახურება სამართლიანობის მოთხოვნას, ხოლო მათ შორის გონივრული ბალანსის არსებობა მხარეების, მესამე პირების, საზოგადოების ინტერესების დაცვას, საბოლოო ჯამში კი, პროცესის სანდოობას.

სამართლიანობა მოითხოვს, რომ მხარეებმა მედიაციის პროცესის ძირითადი პრინციპების ცოდნის⁴, არსებითად მნიშვნელოვანი გარემოებების გაცნობიერების¹, ხელშეკრულების

¹ კაკოიშვიდი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 14, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

² კაკოიშვიდი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 14, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

³ იხ. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-1, 18.09.2019, მუხლი 8.5, „მედიატორი უფლებამოსილია, საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით, მოითხოვოს მედიაციის პროცესში მხარის ან მხარეთა უშუალო მონაწილეობა.“

⁴ German Mediation Act, 2012, Rule 2 (2).

პირობების გააზრებისა² და ინფორმირებული თანხმობის საფუძველზე,³ მიიღონ არაიძულებითი⁴, ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილება⁵ მისი მოსალოდნელი შედეგების⁶ გაცნობიერებით⁷ ან, სურვილის შემთხვევაში, ნებისმიერ დროს შეწყვეტის⁸ უფლებამოსილებით⁹. პროცესის სამართლიანობა დაცულია ასევე, თუ მასში მონაწილეობა არ ეფუძნება მოლაპარაკების მანიპულაციურ და დამაპინებელ მეთოდებს.¹⁰

სამართლიანობა ორი სახისაა, პროცედურული და შინაარსობრივი (არსობრივი). მორიგების პირობების არსებითი სამართლიანობა მხარეთა ინდივიდუალური სამართლიანობის მეტრით იზომება.¹¹ პროცედურული სამართლიანობა კი გულისხმობს პროცესში გამოყენებული მეთოდების, სტრატეგიებისა და პროცედურული გადაწყვეტილებების სამართლიანობას, თანაბრობას.¹² არსობრივი სამართლიანობა მედიაციაში მხარეებისგან მომდინარეობს და მათ ინდივიდუალურ კანონად იქცევა. თუმცა მხარეთა ინდივიდუალური სამართლიანობის დადგენის უფლება არ გამორიცხავს სამართლის როლს მედიაციაში. მედიაციაში მხარეთა მიერ მოპოვებული სამართლიანი შედეგი და ხელშეკრულების თავისუფლება კანონისა და საჯარო წესრიგის უზოგადესი, საყოველთაო იმპერატიული აკრძალვების ფარგლებში დგინდება და აღნიშნულის გარანტიად გვევლინება მედიატორი ადვოკატებსა და სასამართლოსთან ერთად.¹³ მხარეები იმყოფებიან კანონის ჩრდილქვეშ, მხარეებისთვის განმსაზღვრელია უზრუნველყოფილი იყვნენ კომპეტენტური ცოდნით, რჩევით, „რათა მათ თვითგამორკვევას აზრი ჰქონდეს იმ სხეულთან მიმართებით, რომლის ჩრდილიც არსებითია საქმისთვის.“¹⁴

¹ Bulgaria Mediation Act, promulgated 2004, amended 2011, Rule 13 (1).

² Rützel S., Wegen G., Wilske S., Commercial Dispute Resolution in Germany, 2nd ed., C.H.Beck, München, 2016, 202, მითითებულია: ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protsecuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

³ Mediation Council of Illinois (MCI) Professional Standards of Practice for Mediators, 1999, Standard III. E.

⁴ Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases, California Rules of Court, 2007, Revised 2013, Rule 3.857 (b), <<http://www2.courtinfo.ca.gov/rulesofconduct/files/RulesofConductwithACComments.pdf>> [12.06.2023].

⁵ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Art. 9.1.

⁶ Hopt K. J., Steffek F., Mediation: Principles and Regulation Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 74, მითითებულია: ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protsecuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

⁷ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Rule 9.5; Austrian Mediation Act, 2003, Rule 16 (2); Bulgaria Mediation Act, promulgated 2004, amended 2011, Rule 9 (1).

⁸ German Mediation Act, 2012, Rule 2 (5); Bulgaria Mediation Act, promulgated 2004, amended 2011, Rule 5; Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, 2012, Standard V; Steffek F., Unberath H. (eds.), Genn H., Greger R., Menkel-Meadow C., Regulating Dispute Resolution ADR and Access to Justice at the Crossroads, Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon, 2013, 284; European Mediation Training for Practitioners of Justice, A Guide to European Mediation, Association of International Arbitration (ed.), Antwerpen, Apeldoorn, Portland, Maklu, 2012, 143, მითითებულია: ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protsecuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

⁹ Shapira O., Conceptions and Perceptions of Fairness in Mediation, South Texas Law Review, Vol. 54:281, 2012, 285.

¹⁰ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Art. 9.4.

¹¹ ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protsecuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

¹² იქვე, 29.

¹³ ჩიგაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის ზღვარზე, წელიწდეული, ხედ. კადანდაჩაშვილი მ., ცხადაძე ქ., ზახანდია თ., ბუხედი ი., ჩიტაშვილი ნ., მე-3 გამოც., სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრი, 2022, 88, <<https://alte.ge/storage/files/51-2022.pdf>> [05.05.2023].

¹⁴ Baruch Bush A. R., Substituting Mediation for Arbitration: The Growing Market for Evaluative Mediation, and What it Means for the ADR Field, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol. 3, Issue 1, 2002, 117.

რეალურ სიტუაციებში, მედიატორმა შესაძლოა აღმოაჩინოს, რომ მხარე წარმოდგენილია პროცესზე, თუმცა მას არ შეუძლია სათანადოდ აღიქვას გარემოებები ან ცალკეულ შემთხვევაში, სჭირდებოდა სამართლებრივი ან სხვა სახის პროფესიული რჩევა მისი ინტერესების სრულად რეალიზებისთვის. მედიატორი დგება გამოწვევის წინაშე, შეუძლია თუ არა ინფორმირებული გადაწყვეტილების უზრუნველსაყოფად მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულება უკანა პლანზე გადაწიოს. ისეთ შემთხვევებში, როდესაც მხარეს არ შეუძლია ეფექტურად წარმოადგინოს საკუთარი თავი, რთული ხდება მიუკერძოებლობის შენარჩუნება. მედიატორი აშკარად სუსტი ან ძლიერი მხარის შემთხვევაში გაუცნობიერებელი მიკერძოების საფრთხის წინაშე შეიძლება დადგეს.¹ მხარის თვითგამორკვევა, მედიატორის ნეიტრალურობა და მის მიერ პროფესიული რჩევის მიცემის შეზღუდვა ურთიერთგანმაპირობებელ კავშირშია ერთმანეთთან, რაც ხშირად გავლენას ახდენს მედიატორის როლისა და ჩართულობის ფარგლებზე მედიაციის პროცესში. კერძოდ, თუ მხარეს არ აქვს სათანადო ცოდნა მედიაციით განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით², ჩნდება კითხვა, რამდენად უფლებამოსილია მედიატორი, მიაწოდოს მას შესაბამისი სამართლებრივი, ფინანსური, ტექნიკური შინაარსის ინფორმაცია, ან მისცეს რჩევა? ან „უნდა ჩამოერთვას თუ არა მხარეს ის სარგებელი, რომელიც მას შეეძლო მიეღო მედიაციის შედეგად, რადგან მას არ შეუძლია ისე ეფექტურად „ვაჭრობა“, როგორც მეორე მხარეს?“ ან როდესაც ერთი მხარე არის სათანადოდ წარმოდგენილი ადვოკატის მიერ, ხოლო მეორე მხარე არა, უნდა გააკეთოს თუ არა რამე მედიატორმა?“³ ამ შემთხვევებში ერთმანეთს უპირისპირდება მედიატორის ნეიტრალურობის ვალდებულება და, ამასთანავე, მისი მხარეთათვის ხელშეწყობის მოვალეობა ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღებად.⁴ იმავდროულად, სამართლიანობის პრინციპი მოითხოვს თანაბარი პროცედურული შესაძლებლობებით მხარეთა უზრუნველყოფას პროცესის ნებისმიერ ეტაპზე.

უფრო მეტიც, იმის გამო, რომ მედიაციის პროცესში მედიატორს არ მოეთხოვება შინაარსობრივი სამართლიანობის უზრუნველყოფა, ისმის კითხვა, როგორ უნდა მოიქცეს მედიატორი, თუკი მხარეთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილება გავლენას ახდენს მესამე პირთა ინტერესებზე, უკანონო ან სხვაგვარად ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს. ასეთ შემთხვევებში, თვითგამორკვევის პრინციპი წინააღმდეგობაში მოდის სამართლიანობის პრინციპთან და საფრთხის ქვეშ დგას მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულება.

5.2. ვალდებულებათა ურთიმართება და მოქმედების ფარგლები სამართლიანობის პრინციპის დაცვის პროცესში

„მიკერძოება არის ის, რაც გვაქცევს ადამიანებად.“⁵

¹ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 85.

² ჩიგაშვიდი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 30.

³ Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution 2012, 22; შინაარსობრივი სამართლიანობის და თვითგამორკვევის პრინციპის ურთიერთმიმართებაზე იხ. ასევე, წუღია თ., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული – გადაწყვეტა წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 262-267.

⁴ Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 161; იხ. ასევე, Kovach K.K., Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, 2004, 403, მითითებულია: ჩიგაშვიდი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 30.

⁵ Svatoš M., Ethics in Mediation II: Of the Poor Man and the Lizard, 2018, <<https://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/11/20/ethics-in-mediation-ii-of-the-poor-man-and-the-lizard/>> [12.05.2023].

მოდელური სტანდარტების მეორე პრინციპი უზრუნველყოფს მედიატორის ვალდებულებას ჩაატაროს მედიაცია მიუკერძოებლად და შეწყვიტოს იგი, თუკი მიუკერძოებლად მოქმედების უნარი კომპრომეტირებულია¹. აღნიშნული მოიცავს ისეთ სიტუაციებს, როგორცაა ძალთა დისბალანსი.² ძალთა დისბალანსის გამომწვევი მიზეზი შესაძლოა იყოს ფინანსური რესურსები, საკუთრება, ძვირადღირებული საადვოკატო მომსახურების მიღების შესაძლებლობა, მათ შორის, სასამართლო საქმისწარმოების მიზნებისთვის.³ ცოდნა, ინფორმაცია, ზუსტი მონაცემი, მხარის უპირატესი პიროვნული თვისებები და მოლაპარაკების, არგუმენტირების უნარ-ჩვევები, შიში, ტკივილის მიყენებისა და გაღიზიანების უნარი.⁴ ინფორმაციული დისბალანსი - მორიგებისა თუ შეუთანხმებლობის მოსალოდნელი შედეგების გაუცნობიერებლობა.⁵ „მედიატორის მიუკერძოებლობა მხარეთა მიმართ, არ გულისხმობს ნეიტრალიტეტს პროცედურული სამართლიანობის მიმართ.“⁶ ასე არიან გადაჯაჭვული მიუკერძოებლობის, თვითგამორკვევის და სამართლიანობის პრინციპები. მიუკერძოებლობის პრინციპი სხვა დასახელებულ ელემენტთა გარდა, მედიატორს ავალდებულებს შეეცადოს, თავიდან აიცილოს მანიპულაციური, დამაშინებელი ან საფრთხის შემცველი ქცევა მონაწილეთა მხრიდან და წარმართოს პროცესი ისე, რომ, შეძლებისდაგვარად, გამოსწორდეს ძალთა დისბალანსი მხარეთა შორის.⁷

კითხვაზე, უნდა დარჩეს თუ არა სრულიად მიუკერძოებელი მედიატორი ან თავისუფალი გარკვეულწილად ერთი მხარის დასაცავად - განსაკუთრებით მაშინ, თუკი მას წარმომადგენელი არ ჰყავს - აშკარად უსამართლო შედეგისგან, უნდა გადაწყდეს თუ არა აღნიშნული საკითხი ჩარევის სასარგებლოდ,⁸ ერთიანი მიდგომა არ არსებობს. ერთნი თვლიან, რომ აუცილებელია მედიატორმა უარი თქვას ისეთი შეთანხმების ძალაში შესვლაზე, რომელზეც მედიატორს აქვს საფუძველი იფიქროს, რომ გამოიწვევს უსამართლო შედეგებს ნებისმიერი მხარისთვის, მათ შორის მესამე მხარის მიმართ.⁹ სხვა ავტორების ხედვით კი, მედიატორის მოვალეობა არ არის უზრუნველყოს სამართლიანი შეთანხმება ან რაიმე შეთანხმება ყველა შემთხვევაში, მედიატორის მოვალეობაა უზრუნველყოს მხარეთა მაქსიმალური თვითგამორკვევა და თანაბარი აღიარება.¹⁰ მაშასადამე, თუკი მხარე აკეთებს არჩევანს, მედიატორმა უნდა დაუშვას ამ არჩევანის შეთანხმებაში გარდასახვა მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვის უზრუნველსაყოფად.

მეორე მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც, ასევე, წარმოადგენს დისკუსიის საგანს, არის მედიატორის ჩარევის უფლებამოსილება იმ მხარეთა ინტერესების დაცვისთვის, რომლებიც არ არიან წარმოდგენილი მოლაპარაკების მაგიდასთან. ზოგიერთი ავტორი მიიჩნევს, რომ მედიატორს აქვს ვალდებულება განახორციელოს აღნიშნული საოჯახო სამართლებრივ დავებში და საზოგადოებრივი მნიშვნელობის კონფლიქტის არსებობისას.¹¹ ამ პოზიციის გათვალისწინებით, მედიტორი უნდა დაეხმაროს მხარეებს, შეაფასონ ნებისმიერი მიღწეული შე-

¹ Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005, Standard II (C).

² Kallipetis M., Mediation Ethics in Europe, No. 2. 2014, 70, <https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/doqu/2014/2/DOQU_2211-9981_2014_002_002_004.pdf> [18.04.2022]

³ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94.

⁴ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94.

⁵ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 71.

⁶ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Art 9.4.

⁷ Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 6.3.2.

⁸ Schuwerk P. R., Reflections on Ethics and Mediation, Vol. 38, No. 2, South Texas Law Review, 1997, 764.

⁹ Menkel-Meadow C., Ethics and Professionalism in Non-Adversarial Lawyering, Florida State University Law Review, Vol. 27, Issue 153, 1999, 167-168.

¹⁰ Stulberg B. J., 'The Theory and Practice of Mediation: A Reply to Professor Susskind, Vermont Law Review, Vol. 6, No. 1, 1981, 86-88.

¹¹ Hobbs. S. H., Facilitative Ethics in Divorce Mediation: A Law and Process Approach, University of Richmond Law Review, Vol. 22, Issue 3, Art. 3, 1988, 327, 339; იხ. ასევე, Susskind L., Environmental Mediation and the Accountability Problem, Vermont Law Review, Vol. 6, Issue 1, 1981, 40-41.

თანხმება სამართლიანობისა და აღსრულებადუნარიანობის კუთხით, მედიატორის მიერ შეთანხმებაზე პასუხისმგებლობის ადების გარეშე.¹

დომინირებული მიდგომით, მედიატორის მიუკერძოებლობის მოთხოვნა სამართლიანობის პრინციპის დაცვის პროცესში არ შეიძლება გადაწონოს რაიმე სხვა ინტერესმა. მედიატორმა მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით უნდა უზრუნველყოს თითოეული მხარის თანაბარი და ინფორმირებული მონაწილეობა პროცესში და მესამე პირების, საზოგადოების ინტერესების დაცვა. იგი აღჭურვილია პროცესის შეწყვეტის უფლებამოსილებით, თუკი ყოველგვარი ძალისხმევის მიუხედავად, სამართლიანობის პრინციპის დაცვის პროცესში მიუკერძოებლობის შენარჩუნებას ვერ ახერხებს. „როდესაც საკითხი სამართლიანი, კანონიერი და ეთიკური შეთანხმების მიღწევის პროცესში მხარეთა მხარდაჭერას ეხება, მედიატორი სრულად განყენებული და ნეიტრალური ვერ იქნება პროცესის შედეგის მიმართ, მიუხედავად იმისა, რომ ის სრულად პასუხისმგებელი არ არის შეთანხმების არსობრივი სამართლიანობის გარანტირებულ უზრუნველყოფაზე.² გარდა ამისა, მხარეთა თვითგამორკვევის უფლების სრულად რეალიზება ვერ ამართლებს არაკანონიერი და ამორალური შეთანხმების დასაშვებობას.³ ამიტომ მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება და გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილების მოქმედების ფარგლები შეიძლება შემცირდეს მედიაციის არასამართლიანი შედეგის დაუშვებლობის ნორმატიული წესით.⁴ მედიაცია ემყარება მხარეთა კონტროლისა და უფლებამოსილების აღიარებას და მესამე პირის მხრიდან ამ უფლებამოსილებაში ჩაურევლობის ფუნდამენტს.⁵ თუმცა, მხარეთა ინტერესების რეალიზება დასაშვებია მათი თვითგამორკვევის უფლების საფუძველზე იმ დოზით, სადამდეც მესამე პირების ინტერესების ხელყოფა არ მოხდება.⁶

საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის თანახმად, მედიატორი ხელს უწყობს მხარეთა თვითგამორკვევას, პროცესის ჯეროვნად და კეთილსინდისიერად წარმართვით. ამასთან, იგი უზრუნველყოფს ბალანსის დაცვას დავის ნებაყოფლობით გადაწყვეტასა და პროცესის ჯეროვნად წარმართვას შორის.⁷ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“ და პროფესიული ეთიკის კოდექსი კონკრეტულად არ განსაზღვრავს იმ ქმედებებს, რომლის განხორციელების ვალდებულებაც აქვს მედიატორს მხარეთა ნებაზე არასათანადო ზეგავლენის გამოვლენის შემთხვევაში, თუმცა კანონთა სისტემური ანალიზის საფუძველზე⁸ მედიატორისთვის მინიჭებული უფლებამოსილება არ გააგრძელოს პროცესი, თუკი მიიჩნევს, რომ მედიაციის გაგრძელება არაგონივრული ან გაუმართლებელია, იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ მედიატორს აქვს ვალდებულება შეწყვიტოს მედიაცია, თუკი გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, მხარეებს არ აქვთ უნარი, ეფექტურად მიიღონ მონაწილეობა მედიაციის პროცესში. აღნიშნულ მოსაზრებას ადასტურებს ისიც, რომ მედიატორს არ აქვს უფლება

¹ Hughes P., Ethics in Mediation: Which Rules? Whose Rules? University of New Brunswick Law Journal Vol. 50, 2001, 259-260.

² Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases, California Rules of Court, 2007, 2013, rule 3.857 (b), <<http://www2.courtinfo.ca.gov/rulesofconduct/files/RulesofConductwithACComments.pdf>> [12.06.2023].

³ Shapira O., Conceptions and Perceptions of Fairness in Mediation, South Texas Law Review, Vol. 54:281, 2012, 320.

⁴ ჩიგაშვიდი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, 2016, 16.

⁵ ჩიგაშვიდი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 33, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protsesturuli_samartlianos_nobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

⁶ ჩიგაშვიდი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, 2016, 16.

⁷ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 4.2, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023].

⁸ იქვე, მუხლი 4.3; იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-1, 18.09.2019, მუხლი 9.1 „ე“.

ხელი შეუწყოს მორიგების მიღწევას ან ხელი მოაწეროს მას, თუკი იგი აშკარად უკანონო ან ეწინააღმდეგება ზნეობის ნორმებს.¹ თუკი მედიატორი დარწმუნებულია, რომ მედიაციის გაგრძელება არ მოემსახურება მხარეთა ინტერესებს და პროცესის ხელშეწყობა შესაძლოა მხოლოდ გაუცნობიერებელ (ზნეობის ნორმების საწინააღმდეგო) შეთანხმების მიღწევას მოემსახუროს, მედიატორი არ შეიძლება უფლებამოსილი იყოს მედიაციის პროცესის გაგრძელებაზე. კანონის დანაწესი, რომელიც უფლებამოსილების („არ ევალება გააგრძელოს მედიაციის პროცესი“) სახით ადგენს აღნიშნულს, მხოლოდ იმას შეიძლება ადასტურებდეს, რომ მედიატორი მხოლოდ მაშინაა უფლებამოსილი შეწყვიტოს პროცესი, თუკი გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების დაცვას ვერ უზრუნველყოფს.

ამდენად, თუკი მედიატორი გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, ვერ ახერხებს მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების დაცვას, იგი უფლებამოსილია გადადოს პროცესი ან უკიდურეს შემთხვევაში, შეწყვიტოს იგი. მხარეთა თვითგამორკვევისა და სამართლიანობის პრინციპთა შორის გონივრული ბალანსის დაცვის პროცესში მედიატორისთვის მინიჭებულ ძირითად საკანონმდებლო ბერკეტს, რომელსაც განსაზღვრავს უმეტესობა ქვეყნების ნორმატიული სივრცე, წარმოადგენს მედიაციის შეწყვეტის ან გადადების უფლებამოსილება, თუმცა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მედიატორი გამოიჩინოს გონივრულ ძალისხმევას თვითგამორკვევის ხელშეწყობის ვალდებულებასა და სამართლიანობის პრინციპს შორის ბალანსის აღსადგენად და მის უზრუნველსაყოფად. ამ პროცესში, მედიატორი მაქსიმალურად უნდა ეცადოს პროცესის სათანადოდ სტრუქტურირებით, მხარეები მიიყვანოს ინფორმირებულ გადაწყვეტამდე. იმავდროულად, შეიძლება ითქვას, რომ პროცესის სათანადოდ წარმართვის ვალდებულება მედიატორს აძლევს უფლებას, არ დაუშვას რომელიმე მხარისა თუ მესამე პირთათვის უსამართლო შედეგები, მხარეთა გაცნობიერების პირობებშიც კი.

5.2.1 მედიატორის მიერ ინფორმაციის მიწოდების ფარგლები (პროფესიული რჩევა)

პრინციპთა შორის გონივრული ბალანსის უზრუნველყოფა უკავშირდება ისეთ ეთიკურ დილემას, როგორცაა მედიატორის მიერ პროფესიული რჩევის მიცემის საჭიროება. მედიატორის მიერ ინფორმაციის მიწოდების ფარგლებთან, პროფესიული რჩევის განხორციელების უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით ერთიანი მიდგომა არ არსებობს.

მიუხედავად იმისა, რომ უმეტესობა ავტორებისა დაუშვებლად მიიჩნევს მედიატორის მიერ სამართლებრივი რჩევის მიცემას მხარეებისთვის, ბევრი თანხმდება, რომ მედიატორმა მხარეებს უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია იმ ზომით, რომ დააკმაყოფილოს ინფორმირებული თანხმობის ხელშეწყობის მოვალეობის მოთხოვნა. კერძოდ, მედიატორმა უნდა მიაწოდოს მხარეებს „საკმარისი (სამართლებრივი) ინფორმაცია“, რომელიც აძლიერებს ინფორმირებულ თანხმობას და თვითგამორკვევას. ვინაიდან „ინფორმირებული თანხმობა“ არის ღირებულება, რომელთანაც პრიორიტეტულია ნეიტრალიტეტისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულება“.² ნეიტრალურ მესამე პირს დასაშვებია ჰქონდეს შეფასებითი ფუნქციები განსაზღვრული ფარგლებით. კერძოდ, ადვოკატ-მედიატორს შეუძლია გასცეს რჩევა ან ინფორმაცია იმ ხარისხით, სადამდეც აღნიშნული არ მიიღებს წარმომადგენლობით (ადვოკატ-კლი-

¹ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 5.3, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023].

² Nolan-Haley J., Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, Notre Dame Law Review, Vol. 74, Issue 3, 1998, 797. შტრ. Stark H. J., Preliminary Reflections on the Establishment of a Mediation Clinic, Clinical Law Review, Vol. 2:457, 1996, 487. „ნეიტრალიტეტსა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებული ნებისმიერი საფრთხე არის აუცილებელი ფასი, რომელიც მედიატორებმა უნდა გადაიხადონ მხარეების გაძლიერებისთვის და ინფორმირებული თანხმობისთვის.“

ენტის) ურთიერთობის შინაარსს.¹ ამდენად, ავტორები ერთმანეთისგან მიჯნავენ რჩევასა და ინფორმაციას. ავტორთა უმეტესობა ეთიკურად მიიჩნევს მედიატორის მიერ მხარეებისათვის ინფორმაციის მიწოდებას².

დომინირებული მიდგომის თანახმად³, მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარეთა მიერ დამოუკიდებელი კონსულტაციის მიღება ადვოკატისაგან ან წარმომადგენლის ჩართულობა⁴. ვინაიდან მედიატორის მიერ რჩევისა თუ კონსულტაციის მიღების შემთხვევაში ირყევა მედიაციის ფუნდამენტური საფუძველი მხარეთა ნდობა და მიუკერძოებლობა.⁵ ამის უზრუნველსაყოფად, მედიატორმა, რომელსაც იმავდროულად ადვოკატის სტატუსი აქვს, უნდა განუმარტოს მხარეებს, რომ იგი უფლებამოსილებით ემიჯნება წარმომადგენელს და ვერ იქნება მხარეთა ინტერესების დამცველი.⁶ პროცესუალური საკითხების განმარტება, მოიცავს იმის განმარტებასაც რომ „მედიატორი არ აძლევს მხარეებს სამართლებრივ თუ ფინანსურ რჩევას და თუკი საჭირო იქნება სპეციალისტის რჩევა, მხარეები მიმართავენ „გარე ექსპერტებს.“⁷ თუკი მხარე არ დათანხმდება იურიდიული ინფორმაციის მოპოვებას მედიატორის მიერ განსაზღვრული ადვოკატისგან თუ სხვა მრჩეველისგან. „ამ შემთხვევაში, გამოსავალი შეიძლება იყოს უფასო იურიდიული დახმარების ოფისებში იურიდიული კონსულტაციის მიღების შესაძლებლობის მხარისათვის განმარტება მედიატორის მხრიდან.⁸ თუ მხარისთვის არ არის ხელმი-

¹ Florida Rules of Civil Procedure, 2002, Rule 10.370 (c), მითითებულია: ჩიგაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 33.

² შდრ. Stark H. J., The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, South Texas Law Review, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 786. ავტორი აღნიშნავს, რომ აღნიშნული განსხვავება რეალურად არ არსებობს და სამართლებრივი ინფორმაციის გამჟღავნების სამართლებრივ რჩევად აღიარება დამოუკიდებელია იმაზე, რამდენად კონკრეტულადაა იგი მედიატორის მიერ გამოხატული. ამ პოზიციის მომხრეებს სჯერათ, რომ იმისდამიხედვით მხარეების მიერ მოთხოვნილია ფართო თუ კონკრეტული ინფორმაცია მათი სამართლებრივი ინტერესების გასაგებად, თუკი მედიატორის შეფასება საერთოდ სათანადოა, სათანადო იქნება იგი ნაწილობრივაც.

³ რომელსაც იზიარებს ეთიკის ნესთა და სტანდარტთა უმეტესობა: იხ. The Canadian Bar Association Ontario (CBAO) Model Code of Conduct; Texas Mediator Credentialing Association Standards of Practice and Code of Ethics; Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018; Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018; Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 2000; Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018, 7; Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, 8; Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution 2012, 25; Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 2000, Standard VI (A). შდრ. Code of Professional Conduct and Ethics for mediators, Vietnam Mediation Centre, მედიატორი შეიძლება იყოს რომელიმე მხარის ადვოკატი, თუკი მხარეები შეთანხმდებიან აღნიშნულზე. თუმცა მედიატორი უფლებამოსილი არ არის მხარეს სამართლებრივი თუ სხვა პროფესიული რჩევა მისცეს. იმავდროულად, მედიატორი უნდა იყოს და დარჩეს მთელი პროცესის განმავლობაში მიუკერძოებელი და დამოუკიდებელი. თუკი ის ფიქრობს, რომ მიუკერძოებლობას კარგავს, უარი უნდა თქვას პროცესში მონაწილეობაზე; შდრ. იხ. ასევე, Code of Ethics and Conduct, Mediation Institute as Professional Mediator, 2018.

⁴ Bush R. A. B., Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation, University of Florida Law Review, Vol. 41, 1989, 280.

⁵ შაკინოვი ნ., მიუკერძოებლობისა და ნეიტრალობის პრინციპთა არსობრივ-პროცესუალური შინაარსი მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 227.

⁶ Model Rules of Professional Conduct, the American Bar Association, Rule 2.4 (b), <https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents/> [34.05.2023]; Virginia Rules of Professional Conduct, Virginia Rules of Supreme Court, amended 2023, Rule 2.10 (b) (1).

⁷ Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution 2012, Standard I (A) (4).

⁸ ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 33,

<https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protsesturuli_samartlianosobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023]. შდრ. Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 17. „თუკი მედიატორი თვლის, რომ მხარეების მიერ მიღებული ყველა გადაწყვეტილება უნდა იყოს ინფორმირებული, თუმცა მხარე არ თანხმდება ადვოკატისგან ან მისგან სამართლებრივი ინფორმაციის მიღებას, მედიატორს შეუძლია უარი თქვას პროცესის გაგრძელებაზე. ხოლო თუკი მედიატორი თვლის, რომ თვითგამორკვევა არ მოითხოვს

სანვდომი იურიდიული მომსახურების ხარჯი, მედიატორი ამ შემთხვევაშიც ვერ იქნება სამართლებრივი კონსულტაციის გამწვევი, რაც არ უნდა ემსახურებოდეს აღნიშნული ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის მიზანს.¹

საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის თანახმად, მედიატორი უფლებამოსილია, საჭიროებისამებრ, წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან.² ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, მედიატორმა ხელი უნდა შეუწყოს მხარეებს, რომ მათ მაქსიმალურად გამოიყენონ თავიანთი რესურსები და დამოუკიდებლად ჩამოაყალიბონ მორიგების პირობები. ამასთან მას არ აქვს უფლება, თავისი კომპეტენციის მიღმა, მხარეებს სამართლებრივი ან სხვა პროფესიული რჩევა მისცეს, შეაფასოს დავის გადაწყვეტის ალტერნატივები ან საქმის გარემოებები, გარდა იმ შემთხვევისა, ეს მხარეებმა ითხოვონ. იგი უფლებამოსილია, გაუზიაროს მხარეებს საქმესთან დაკავშირებული ცოდნა და ინფორმაცია მიუკერძოებლობისა პრინციპის დაცვით. აღნიშნული მუხლი არ განსაზღვრავს ინფორმაციის ტიპსა თუ მოცულობას. საერთაშორისო სტანდარტებზე დაყრდნობით, შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ მედიატორს აქვს იმ ფარგლებით ინფორმაციის გაზიარების შესაძლებლობა, სანამ ეს ინფორმაცია პროფესიული რჩევის სახეს არ შეიძენს.³ აღნიშნული დებულება იძლევა ორგვარი განმარტების შესაძლებლობას, ერთი მხრივ, მედიატორის როლი შემოიფარგლება მხოლოდ ხელშეწყობით ფუნქციით მორიგების პირობების ჩამოყალიბების პროცესში, მეორე მხრივ, იგი უშვებს პროფესიული რჩევის მიცემის, შესაბამისად, შეფასებითი როლით მედიატორის აღჭურვის, შესაძლებლობას. გაურკვეველია, კომპეტენციის არსებობის შემთხვევაში მედიატორს აქვს თუ არა უფლება უარი თქვას პროფესიული რჩევის მიცემაზე, ან რაიმე სახის შეფასებაზე, თუკი მხარეები მოითხოვენ მისგან ამას და ხომ არ ითვალისწინებს უარის თქმის უფლებამოსილება მხოლოდ ისეთ შემთხვევას, როდესაც მედიატორს რჩევის მიცემისათვის სათანადო კომპეტენცია არ აქვს. თუმცა ნებისმიერი განმარტების შემთხვევაში, მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშეწყობის პროცესში მედიატორი ვალდებულია დაიცვას მიუკერძოებლობის პრინციპი. ამდენად, მედიატორი შემფასებელი როლით აღიჭურვება თუ ხელშეწყობ სუბიექტად დარჩება, მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვის ვალდებულება ყველა შემთხვევაში არსებობს.

6. თვითგამორკვევის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა განხორციელების ფარგლები საოჯახო სამართლებრივი დავების განხილვისას

6.1. მედიატორის მომეტებული ინტერვენციული როლი საოჯახოსამართლებრივი დავების განხილვის პროცესში (ზოგადი მიმოხილვა)

მედიაცია საოჯახოსამართლებრივ დავებში მნიშვნელოვნად განსხვავდება სხვა სახის დავებზე ჩატარებული მედიაციისგან. განსხვავებით ბიზნეს ან თანხის გადახდევინებასთან დაკავ-

სოციალურ ნორმებთან მხარის შეფასების შესაბამისობას, მედიატორს შეუძლია დაეხმაროს მხარეებს მათი მოსაზრების წერილობით გადატანაში.“

¹ იქვე, 32.

² სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 4, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023].

³ ინფორმაციასა და რჩევის განსხვავების თაობაზე იხ. Stark H. J., The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, South Texas Law Review, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 785. ზოგადი სამართლებრივი ინფორმაციის გამოყენება კონკრეტული საქმის ფაქტებზე განასხვავებს სამართლებრივ ინფორმაციას რჩევის მიცემისგან.

შირებული დავებისა, სადაც არ არსებობს მხარეთა ურთიერთობის გაგრძელების აუცილებლობა დავის გადაწყვეტის შემდეგ, საოჯახო სამართლებრივი დავების უმეტეს შემთხვევებში ხანგრძლივი ურთიერთობის არსებობა გარდაუვალია, განსაკუთრებით მაშინ, თუკი მხარეებს ჰყავთ საერთო შვილები. საოჯახო დავებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბავშვთა ოჯახების სტაბილურ, ხანგრძლივი ურთიერთობის არსებობას.¹ მედიაცია უზრუნველყოფს ოჯახის თითოეული მონაწილის მიერ პასუხისმგებლობის აღებას, შეასრულონ ვალდებულებები, რომლებიც არსებობს ოჯახის დაშლის შემდეგ, ვინაიდან „განქორწინება წყვეტს ცოლ-ქმრულ კავშირს, თუმცა არა მშობლის უფლებებს“.² სასამართლოს შეჯიბრებითი პროცესი აყალიბებს გამარჯვებულებისა და დამარცხებულების სისტემას. ეს სისტემა მიმართულია გამარჯვებისკენ და იგი მიზნად არ ისახავს მშვიდობიან თანაცხოვრების დამკვიდრებას. ხოლო საოჯახო მედიაცია ამცირებს დავის ინტენსივობას და სიხშირეს, კონფლიქტს, აუმჯობესებს ოჯახის წევრებს შორის ურთიერთობას სამომავლო თვალსაზრისით.³ მედიაციის მიზანია ოჯახის შეუქცევადად დაშლის პროცესში, მინიმუმამდე დაიყვანოს მონაწილეთა და ბავშვების მიმართ არსებული საფრთხეები, ხელი შეუწყოს კარგი ურთიერთობების ჩამოყალიბებას მონაწილეთა და შვილებს შორის, თუკი ეს შესაძლებელია, თავიდან აიცილოს უფლების ბოროტად გამოყენება მონაწილეების მიმართ და ბავშვების მიმართ მონაწილეთა მხრიდან.⁴

ვინაიდან საოჯახო დავები, როგორც წესი, უკავშირდება არასრულწლოვნებს, სამომავლო ურთიერთობის შენარჩუნების აუცილებლობას, შესაძლო ოჯახური ძალადობის არსებობას, ეთიკურია მედიატორი სარგებლობდეს მეტად ინტერვენციული როლით, ვინაიდან ამ პროცესში ის არის ერთადერთი სუბიექტი, რომელსაც შეუძლია წინ აღუდგეს მონყვლადი ჯგუფის ინტერესების ჩაგვრას. თუმცა მეტად ინტერვენციული როლი მედიატორს არ ათავისუფლებს თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულების დაცვისგან, პირიქით, მან მეტი სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშეწყობის პროცესში, ვინაიდან მედიატორის მომეტებული ინტერვენციული როლი ქმნის მიუკერძოებლობის პრინციპის დარღვევისათვის უფრო მყარ საფუძველს. „ვინაიდან წმინდა ნეიტრალიტეტის მიღწევა და შენარჩუნება ძალიან რთულია,⁵ საოჯახო დავის მედიატორებს საფუძვლიანად შეიძლება ჰქონდეთ ეთიკურად გამართლებული მეტად ინტერვენციული როლი. განსაკუთრებით საოჯახო დავებში წარმოდგენილია არსებობდეს მედიატორის სრული ნეიტრალიტეტი დავის შინაარსის, შედეგის სამართლიანობის მიმართ.⁶ ამდენად, თუკი არსებობს სამართლიანობას, თვითგამორკვევასა და ოჯახის შესახებ მორალურ წარმოდგენებს შორის კონსესუსის საჭიროება, მედიატორი აბსოლუტურად ნეიტრალური ვერ იქნება, თუმცა მის მიერ მიუკერძოებლობის პრინციპი ყველა შემთხვევაში დაცულ უნდა იყოს“.⁷

6.2. მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპთა ვალდებულების განხორციელების ფარგლები ოჯახური ძალადობის ან ძალთა დისბალანსის გამოვლენისას

ამერიკის საოჯახო და განქორწინების მოდელური სტანდარტების თანახმად, ოჯახის შუამავალმა უნდა აღიაროს ოჯახური მდგომარეობა, რომელიც მოიცავს ოჯახში ძალადობას და

¹ Baska G., Different styles and their usage in family mediation, 258, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

² Hobbs. S. H., Facilitative Ethics in Divorce Mediation: A Law and Process Approach, University of Richmond Law Review, Vol. 22:325, 1988, 332.

³ Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 2.2.

⁴ იქვე, Rule 2.3.

⁵ Bernard S. E., Folger J. P., Weingarten H.R., Zumeta Z.R., The Neutral Mediator: Value Dilemmas in Divorce Mediation, Mediation Quarterly, No. 4, 1984, 61-74.

⁶ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნალი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 60.

⁷ იქვე.

მიიღოს შესაბამისი ზომები მედიაციის პროცესის შესაბამისად წარსამართად. ოჯახში ძალადობა განისაზღვრება, შესაბამისი შტატის კანონმდებლობით. ასეთ საქმეებზე, მედიაციის განსახორციელებლად აუცილებელი მოთხოვნაა შესაბამისი ტრენინგის გავლა მედიატორის მიერ. თუ ოჯახური ძალადობა არსებობს, მედიატორმა უნდა განიხილოს ისეთი ზომების მიღება, რომელიც უზრუნველყოფს მონაწილეთა და მედიატორის უსაფრთხოებას. მათ შორის: მონაწილეთან ცალ-ცალკე სესიების ჩატარება; მონაწილეთა ნახალისება, წარმოადგინონ წარმომადგენელი, ადვოკატი მედიაციის პროცესის განმავლობაში; საზოგადოებრივ რესურსების გამოყენებაზე მითითება; მონაწილეთა უსაფრთხოების დასაცავად მედიაციის სესიების შეჩერება ან შეწყვეტა. უფრო მეტიც, მედიატორმა ხელი უნდა შეუწყოს მონაწილეებს აღზრდის გეგმების ჩამოყალიბებაში, რომლებიც იცავს საკუთარი და მათი შვილების ფიზიკურ უსაფრთხოებასა და ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობას.¹

საოჯახოსამართლებრივი დავების განხილვის დროს მხარეთა ძალთა განსხვავება განსაკუთრებით ყურადსაღებია, რადგან ასეთი საქმეების გავლენა ხშირად სცდება მხოლოდ მხარეებს და აისახება სხვა პირების კეთილდღეობაზეც. მედიატორი ფრთხილად უნდა იყოს ძალთა დისბალანსის არსებობისას მონაწილეებს შორის, რომელიც მოიცავს, მაგრამ არ შემოიფარგლება, ისეთი შემთხვევებით, როგორცაა ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური შეურაცხყოფა, მანიპულაცია, იძულება თუ ქცევის კონტროლი. ყველა შემთხვევაში, მედიატორი უნდა ცდილობდეს, უზრუნველყოს მხარეთა სურვილით მედიაციაში მონაწილეობა, ყოველგვარი ძალადობის ან დაზიანების შიშის გარეშე. მედიატორმა უნდა განსაზღვროს „შემომწმების პროცედურის“ საშუალებით, არსებობს თუ არა რაიმე სახის შიში ან რომელიმე მონაწილე არის ან სავარაუდოდ, შეიძლება იყოს თუ არა პირი, რომლისგანაც აღნიშნული შიში შეიძლება წარმოიქმნას. როდესაც არსებობს ეჭვი ამის თაობაზე, მედიატორმა უნდა განიხილოს მონაწილესთან, ისურვებდა თუ არა მონაწილეობის მიღებას მედიაციის პროცესში და უნდა მიანოდოს ინფორმაცია ხელმისაწვდომ მხარდამჭერ სერვისებთან დაკავშირებით.² მედიაციის პროცესის დაწყებამდე (ეტაპზე, სადაც ფასდება მედიაციის შესაბამისობა დავის საგანთან) მედიატორს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა ინდივიდუალურად ჩაერთოს ცალკეულ მხარესთან კომუნიკაციაში, იმისათვის, რომ განახორციელოს ოჯახური ძალადობის „სკრინინგი“.³ „მოცემულ შემთხვევაში, უნდა შეფასდეს რამდენად ფუნდამენტურია ძალაუფლებრივი დისბალანსი, შეწონილ იქნეს მედიაციასა და დავის გადაწყვეტის სხვა პროცესებში საქმის განხილვის შედარებითი რისკები და უპირატესობები“.⁴ „მედიატორმა უნდა შეაჩეროს ან შეწყვიტოს მედიაციის პროცესი თუკი გონივრული საფუძვლით სჯერა, რომ მონაწილეს არ შეუძლია ეფექტურად მიიღოს მონაწილეობა პროცესში.“⁵ მედიატორები ნეიტრალური არიან მიღწეული კონკრეტული შეთანხმების მიმართ იმ პირობით, რომ იგი მიიღწევა ნებაყოფლობით, მაგრამ ისინი არ არიან ნეიტრალური კლიენტებისა და მათი შვილების უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით.⁶ თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა მედიატორს ავალდებულებს შეძლოს ოჯახური ძალადობის ამოცნობა, რათა შესაბამისად წარმართოს პროცესი.⁷ თუკი აღმოჩნდება, რომ ოჯახურ ძალადობას აქვს ადგილი, მედიაცია უნდა შეწყდეს, ვინაიდან მედიაცია არ წარმოადგენს იმ პროცესს, რომელშიც შესაძლოა განიხილებოდეს ოჯახურ ძალადობასთან დაკავშირებული დავები. საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვა მედიაციაში, სადაც ძალადობის ისტორია გამოაშკარავდება, დაუშვებელი უნდა იყოს, რადგან მედიაციის

¹ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, association of Family and Conciliation Courts, 2000, Standard X.

² Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 5.4.

³ იქვე, Rule 7.

⁴ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94.

⁵ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, ssociation of Family and Conciliation Courts, 2000, Standard XI (A). ამავეს ითვალისწინებს Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 6.1.

⁶ Shepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Family Quarterly, Vol. 35, №1, 2001, 20.

⁷ იქვე, 97.

მონყვლადი მხარე - მსხვერპლი მოკლებული იქნება შესაძლებლობას წარმართოს თავისუფალი მოლაპარაკება და განახორციელოს თვითგამორკვევა მოძალადესთან ძალაუფლებრივი ასიმეტრიისა და არათანაბარ ფსიქოემოციურ მდგომარეობაში ყოფნის გამო.¹

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა² არ უშვებს ოჯახურ ძალადობასთან დაკავშირებული საქმეების მედიაციის განხილვის შესაძლებლობას, ბუნდოვანია როგორ უნდა გაუმკლავდეს ძალადობასთან დაკავშირებულ დილემებს მედიატორი ან/და იმ პირობებში, როდესაც საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი და „მედიაციის შესახებ“ კანონი არ ითვალისწინებს საოჯახოსამართლებრივი დავების წარმართვისათვის მედიატორისთვის განსაზღვრულ სპეციფიკურ ვალდებულებებს, კვალიფიკაციას, სპეციალიზაციას, გაურკვეველია, რამდენად შეძლებს მედიატორი, ცალკეულ შემთხვევებში, მოახდინოს ოჯახური ძალადობის იდენტიფიცირება, იმავდროულად, ხელი შეუწყოს მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპს, ისე რომ არ დააზიანოს რომელიმე მხარის ინტერესებს და შეინარჩუნოს მიუკერძოებლობა.

6.3. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზება თვითგამორკვევის ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა დაცვის პირისპირ

მხარეთა შეთანხმების ან ზოგადად პროცესის არასრულწლოვნის ინტერესებთან შეუთავსებლობის შემთხვევაში დღის წესრიგში დგება საკითხი, მედიატორს აქვს თუ არა უფლება ჩაერიოს მშობელთა თვითგამორკვევის უფლებაში. ოჯახური მედიაციის მოდელური სტანდარტების მთავარი ინოვაციაა, რომ ისინი აკისრებენ ვალდებულებას მედიატორს „დაეხმაროს მონაწილეებს იმის დადგენაში, თუ როგორ დაანინაურონ ბავშვის საუკეთესო ინტერესები“, რომლებიც აღმოჩნდნენ ასეთ ოჯახურ კონფლიქტში.³ მედიატორმა, ყოველთვის, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმოს ბავშვების კეთილდღეობას და ხელი უნდა შეუწყოს მონაწილეებს ფოკუსირდნენ მათ საჭიროებებსა და ინტერესებზე, როგორც საკუთარზე. აღნიშნულის ვალდებულება მედიატორს გააჩნია მედიაციის დაწყებამდე და მოსამზადებელ ეტაპზედაც.⁴ სადაც მედიატორი ეჭვობს, რომ ბავშვი ზიანდება ან მას დაზიანების საფრთხე ემუქრება, მან უნდა ურჩიოს მონაწილეებს, რომ მიმართონ შესაბამისს ორგანოებს.⁵ როდესაც მედიატორი მიიჩნევს, რომ მონაწილეები მოქმედებენ ისე, რომ მათმა ქმედებამ შესაძლოა მნიშვნელოვნად დააზიანოს ბავშვები ან/და ნებისმიერი ოჯახის წევრი, მედიატორს შეუძლია გავიდეს პროცესიდან.⁶ თუკი მედიატორს აქვს დასაბუთებული საფუძველი იფიქროს, რომ ადგილი აქვს აღნიშნულ ფაქტებს იმ სამართლებრივი ნორმების მნიშვნელობით, რომლებიც კრძალავს ბავშვთა მიმართ ძალადობას ან ბავშვთა ინტერესების სხვაგვარ უგულებელყოფას, მედიატორი უნდა დაემორჩილოს ბავშვთა დაცვის მოქმედ კანონებს.⁷

საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსის“ მე-5 მუხლის თანახმად, ბავშვს უფლება აქვს, მასთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას უპირატესობა მიენიჭოს მის საუკეთესო ინტერესებს. ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისთვის უპირატესობის მინიჭება სავალდებულოა საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების, საჯარო დაწესებულების, ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ

¹ იქვე, 100.

² იხ. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-I, 18.09.2019, მუხლი 1. 2 და მუხლი 1.3; საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, მუხლი 187³.

³ *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Family Quarterly*, Vol. 35, №1, 2001, 18.

⁴ *Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct*, Art. 5.3.

⁵ *Code of Practice for Family Mediators*, *Family Mediation Council*, 2018, Rule 6.6.4

⁶ იქვე, Rule 6.6.5.

⁷ *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, *association of Family and Conciliation Courts*, 2000, Standard IX.

ბავშვთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას ან/და ქმედების განხორციელებისას. სამართლის ნორმის განმარტებისას გამოყენებულ უნდა იქნეს ის განმარტება, რომელიც ყველაზე მეტად შეესაბამება ამ კოდექსის, საქართველოს კონსტიტუციის, ბავშვის უფლებათა კონვენციის, მისი დამატებითი ოქმებისა და საქართველოს სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად.¹ მედიატორს არ შეუძლია ჩაატაროს დავის გადაწყვეტის სხვა პროცედურა, გარდა მედიაციისა. მედიატორისთვის ნებადართულია რეკომენდაცია გაუწიოს მხარეებს დავის გადაწყვეტის სხვა პროცედურების, მათ შორის არბიტრაჟის, მოლაპარაკების, შეფასების ან სხვა პროცედურის გამოყენებაზე. მხარეთა თანხმობით მედიატორს შეუძლია ჩაერთოს პროცესში დავის გადაწყვეტის სხვა უფლებამოსილებით. თუმცა ასეთ დროს მედიატორის ქცევის სტანდარტები იცვლება და იგი დაექვემდებარება დავის გადაწყვეტის იმ საშუალების ქცევის სტანდარტს, რომლის უფლება-მოვალეობებიც უნდა შეასრულოს მან.² ამდენად, ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, რომელიც შესაძლოა შეეხოს ბავშვის ინტერესებს ან გავლენა მოახდინოს მათზე, მედიატორი ვალდებულია უზრუნველყოს არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დაცვა, შესაბამისად, თვითგამორკვევის პრინციპის განხორციელება შეზღუდოს ამ ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე.

საქართველოს „ბავშვის უფლებათა კოდექსის“ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ადმინისტრაციული წარმოება და სასამართლო პროცესი სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლის საქმეებზე ბავშვის მონაწილეობით ან/და ბავშვთან დაკავშირებულ ნებისმიერ საკითხზე უნდა განხორციელდეს მულტიდისციპლინური მიდგომით, ბავშვის ფსიქოლოგიური, სოციალური, ემოციური და ფიზიკური ჯანმრთელობის შეფასებისა და მისი საუკეთესო ინტერესების დადგენის მიზნით.³ შეთანხმების პირობების შეუსაბამობის გარდა, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დაცვის ვალდებულება შეიძლება წარმოიშვას უშუალოდ მედიაციის პროცესის მიმდინარეობისას. ასეთ დროს, შესაძლოა მედიატორმა მიიჩნიოს, რომ არსებობს ფსიქოლოგისა და სოციალური მუშაკის ჩართვის საჭიროება. საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-4 მუხლის მე-5 პუნქტის თანახმად, მედიატორი უფლებამოსილია საჭიროებისამებრ წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან.⁴ ამდენად, მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით, მედიატორს შეუძლია წაახალისოს მხარეები მიიღოს სათანადო პროფესიონალებისგან კონსულტაცია.⁵ სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში, ვინაიდან არსებობს არასრულწლოვანთა ინტერესებთან წინააღმდეგობის მოტივით სასამართლოს მიერ მორიგების პირობების დამტკიცებაზე უარის თქმის საფუძველი, მედიატორმა შეიძლება გააკეთოს განმარტება, რომ მას მოუწევს შეწყვიტოს პროცესი, თუ მშობლები უარს აცხადებენ ფსიქოლოგის ან/და სოციალური მუშაკის ჩართვაზე.⁶ თუმცა ვინაიდან არ არსებობს ფსიქოლოგისა თუ სოციალური მუშაკის ჩართვის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ვალდებულება, პასუხგაუცემელია კითხვა იმასთან დაკავშირებით, რა შეიძლება გააკეთოს მედიატორმა მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით კერძო მედიაციის შემთხვევაში.

¹ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 125.

² კაკოიშვიდი ე., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 28-29, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

³ საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-ლს, 20/09/2019, მუხლი 72.1.

⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებული 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 4.5, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [28.05.2023].

⁵ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 126.

⁶ იქვე, 127.

მიუხედავად იმისა, რომ თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულება, ჩვეულებრივ შემთხვევაში, მედიატორს არ აძლევს უფლებას მოუწოდოს მხარეებს შეთანხმდნენ კონკრეტულ პირობებზე, სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ „როცა საქმე არასრულწლოვნის ინტერესებს შეეხება, სასურველია მედიატორმა მხარეებს მოუწოდოს აღსრულების საკითხებზე შეთანხმდნენ, რადგან სასამართლოში განხილვის შემთხვევაში სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 268-ე მუხლის¹ ნაწილით¹, არასრულწლოვნის უფლებებთან დაკავშირებულ საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად გადაეცემა, თუ ამას მოითხოვს არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები.

7. თვითგამორკვევის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა განხორციელების ფარგლები სხვადასხვა მედიაციის მოდელებში

7.1. მედიაციის მოდელები

მიუხედავად გავრცელებული შეთანხმებისა მედიაციის განსაზღვრული მახასიათებლებისა და მისი სარგებლის შესახებ, არსებობს მცირე თანხმობა უნივერსალური მედიაციის სტილის შესახებ, რომელიც საუკეთესოდ უზრუნველყოფს მედიაციის მახასიათებლებს.²

1994 და 1996 წლებში, ლეონარდ რისკინმა გამოაქვეყნა ორი სტატია, რომელშიც პირველად იქნა გაანალიზებული „შეფასებითი“ და „ხელშეწყობი“ მედიაციის მოდელები.³ სტატიებმა ამ მოდელების გარშემო დიდი დებატები წარმოშვა, ვინაიდან ზოგიერთი თვლიდა, რომ შეფასებითი მეთოდი უგულებელყოფდა მედიაციის პრინციპებს და ძირს უთხრიდა მხარეთა დახმარების მიზანს მათი შეთანხმების მიღწევის პროცესში.⁴ სხვები კი მიიჩნევდნენ, რომ ყველა მედიაციას სჭირდებოდა შეფასებითი მეთოდის გამოყენება და არ არსებობდა წმინდად „ხელშეწყობი“ მედიაცია.⁵ „მედიატორის სტილის დინება დამოკიდებულია ბევრ ფაქტორზე, რომელიც უკავშირდება სპეციფიკურ გარემოებებს მხარეებისა და მედიაციის შესახებ. საუკეთესო მედიატორი არის ის ვინც არის მოქნილი და შეუძლია უპასუხოს ამ გარემოებებს მისი სტილის შეცვლითა და მორგებით.“⁶

დისკუსიები განსაკუთრებით მძაფრია, როდესაც საუბრობენ მედიატორის მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის ხელშეწყობის ფარგლებზე თითოეულ მოდელებში. „შეფასება ეწინააღმდეგება მედიაციის მიზანსა და განმარტებას, რომელიც წარმოადგენს მხარეთა დახმარებას მიაღწიონ საკუთარ შეთანხმებას, ხოლო მედიატორის ვალდებულებას დარჩეს სრულად ნეიტრალური.“⁷ „მედიატორმა არასოდეს უნდა შესთავაზოს მისი აზრი სასამართლოში წარმოშობილ შესაძლო შედეგებთან დაკავშირებით, ვინაიდან ასეთი ქმედებით მე-

¹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, მუხლი 268. ¹.

² Kidner J., The Limits of Mediator „Labels“: False Debate between „Facilitative“ versus „Evaluative“ Mediator Styles, Windsor Review of Legal and Social Issues, Vol. 30, 2011, 173.

³ Riskin L. L., Understanding Mediators' Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. Harvard Negotiation Law Review, Vol. 1, Issue 7. 1996, 3.

⁴ Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 186.

⁵ იქვე; ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ასევე, Kidner J., The Limits of Mediator "Labels": False Debate between "Facilitative" versus "Evaluative" Mediator Styles, Windsor Review of Legal and Social Issues, Vol. 30, 2011, 169. „არსებობს ყალბი დებატები მედიატორის სტილების შესახებ, რომელიც არ არსებობს რეალურ მსოფლიოში“.

⁶ Kidner J., The Limits of Mediator „Labels“: False Debate between „Facilitative“ versus „Evaluative“ Mediator Styles, Windsor Review of Legal and Social Issues, Vol. 30, 2011, 170.

⁷ იქვე, 176.

დიატორის „ნეიტრალურობა კომპრომისზე მიდის“.¹ მედიაციის პროცესი იცვლება დრამატულად, როდესაც მედიატორი ირგებს შეფასებით როლს, მცირდება მედიატორის მიუკერძოებლობა და მხარეთა თვითგამორკვევა.² ამის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია იმის განხილვა, რომელ მოდელში როგორ გამოიხატება მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპი და რა ფარგლებით მოქმედებს ისინი სხვადასხვა სახის დისბალანსის არსებობისას. ამ მიზნით მნიშვნელოვანია იმაზე მსჯელობა, რა რისკებთანაა დაკავშირებული რომელიმე ერთი მეთოდის გამოყენება და იმის განსაზღვრა, მედიატორის რომელი ქმედება მოემსახურება ყველაზე უკეთ მხარეთა ინტერესების რეალიზებას.

7.2. მედიაციის ხელშემწყობი მოდელი

მედიაციის ხელშემწყობი მოდელი არის პირველი მედიაციის მოდელი, რომელიც შესწავლილ და გამოყენებულ იქნა. ის დღესდღეობით ყველაზე ფართოდ მიღებული და გამოყენებადია.

რისკინი აღწერს ხელშემწყობი მედიატორის სახეს: „ხელშემწყობია მედიატორი, რომელიც მიიჩნევს, რომ მხარეები არიან სათანადოდ გონიერები. შეუძლიათ იმუშაონ მათ მონიშნულ მხარესთან და აქვთ უნარი გაიგონ მათი მდგომარეობა უფრო მეტად, ვიდრე ეს მედიატორს შეუძლია. შესაბამისად, მხარეებს შეუძლიათ მიიღონ უკეთესი გადაწყვეტილებები, ვიდრე ამას მედიატორი გააკეთებდა. მაშასადამე, ხელშემწყობი მედიატორი თვლის, რომ მის პრინციპულ მისიას წარმოადგენს, გაიგოს და წარმართოს კომუნიკაცია მხარეთა შორის იმისათვის, რომ დაეხმაროს მათ გადაწყვეტილების მიღებაში.“³

ხელშემწყობი მედიაცია არის „ინტერესებზე-დაფუძნებული“ მედიაციის სტილი. „ინტერესზე-დაფუძნებული“ მიდგომა ფოკუსირებულია მხარეთა საჭიროებებზე, რომლებიც არსებობს მათი პრეტენზიების მიღმა. იგი ხელს უწყობს მხარეებს, რომ განავითარონ მათი პრობლემის რამდენიმე ალტერნატიული გადაწყვეტა, რომლებიც პასუხობს არამხოლოდ მათ კანონიერ უფლებებს, არამედ მხარეთა ინტერესებსაც.⁴ ვინაიდან ითვლება, რომ ინტერესებზე ფოკუსირებით, მხარეებმა, რომლებიც არიან ჩიხში, შესაძლებელია აღმოაჩინონ რამდენიმე შესაძლო გადაწყვეტა, ასევე, თავსებადი ინტერესებიც.⁵

7.2.1. მედიატორის როლი მედიაციის ხელშემწყობ მოდელში

მედიაციის ხელშემწყობ მოდელში, მედიატორი აყალიბებს პროცესს, რათა დაეხმაროს მხარეებს მიაღწიონ ორმხრივად შეთანხმებულ შედეგს. მედიატორი სვამს კითხვებს; ამონებს და ანეიტრალებს მხარეთა ხედვებს; ეძებს ინტერესებს მხარეთა პოზიციების მიღმა და ეხმარება მხარეებს იპოვონ და გაანალიზონ ალტერნატივები შეთანხმების მიღწევისათვის. ხელშემწყობი მედიაციის მოდელში, მედიატორები არ უწევენ რეკომენდაციებს მხარეებს დავის სამართლებრივ გადაწყვეტასთან დაკავშირებით, არ აძლევენ რჩევებს ან მოსაზრე-

¹ Love P. L., The Top Ten Reasons Why Mediators Should Not Evaluate, Florida State University Law Review, Vol. 24, №4, 1997, 939.

² Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 198.

³ Riskin L. L., Understanding Mediators' Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. Harvard Negotiation Law Review Vol. 1, Issue 7. 1996, 24.

⁴ Carol J., Facilitative Mediation: The Classic Approach Retains its Appeal, 2002, მითითებულია: Baska G., Different Mediation Styles and Their Usage in Family Mediation, 251, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

⁵ Fisher R., Ury W., Patton B., Getting to yes: Negotiating Agreement Without Giving In, 2nd ed., New York, Penguin Books, 1991, 42, მითითებულია: Baska G., Different Mediation Styles and Their Usage in Family Mediation, 251, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

ბებს დავის შედეგთან დაკავშირებით, მედიატორი პასუხისმგებელია პროცესზე, მაშინ როდესაც მხარეები პასუხისმგებელი არიან შედეგზე.¹ მედიატორები ხელს უწყობენ შეფასებებს მხარეთა მხრიდან.² ისინი მხოლოდ მაშინ უსვამენ ხაზს სასამართლოში დავის ემოციურ და ფინანსურ რესურსებზე, როდესაც ჩანს, რომ მხარეები ჩიხში არიან. თუმცა ისინი უმეტესწილად ფოკუსირებულნი არიან მხარეთა იმედებსა და სურვილებზე, ახალისებენ მათ, რომ ითანამშრომლონ ერთმანეთთან ყველას საჭიროების დასაკმაყოფილებლად.³

იმავედროულად, ხელშემწყობი მედიატორის მიზანია უზრუნველყოს, რომ მხარეთა შეთანხმება დაფუძნებული იყოს საკმარის ინფორმაციაზე და მხარეთა აღქმაზე. მხარეთა მიერ ინფორმირებული გადანყვეტილების მიღების ხელშემწყობის მიზნით, მედიატორები იყენებენ საერთო შეხვედრებს, სადაც ყველა მხარე წარმოდგენილია, ისე, რომ მათ შეუძლიათ მოისმინონ ერთმანეთის ხედვები. თუმცა, მედიატორები რეგულარულად ატარებენ ინდივიდუალურ შეხვედრებსაც.⁴ ხელშემწყობი მედიაციის პროცესში მედიატორი ხელს უწყობს მხარეებს ყურადღება გაამახვილონ იმაზე, თუ რატომ სურთ ის, რაც სურთ, იმ იმედით, რომ მათ შეუძლიათ გაზარდონ არჩევანთა რაოდენობა და იპოვონ გადანყვეტა, რომელიც ყველასთვის სასარგებლო იქნება.⁵ ტიპიურ ხელშემწყობ მედიაციის მოდელში, მედიატორი სვამს კითხვებს, იმისათვის, რომ გაიგოს დავის არსი, „დახვეწილად“ მიმართავს მხარეებს, გამოიკვლიონ ვარიანტები და პოტენციური შედეგები.⁶ მედიატორი არ გამოთქვამს საკუთარ აზრს და არ პროგნოზირებს შედეგებს.⁷ როდესაც დამატებითი ინფორმაცია აუცილებელია, ხელშემწყობი მიდგომა მოითხოვს, მედიატორმა რეკომენდაცია გაუწიოს მხარეებს პროფესიული ან იურიდიული რჩევისთვის მიმართონ გარე ექსპერტებს, სპეციალისტებს, სამართლებრივ მრჩეველებს.⁸

7.3. შეფასებითი მედიაციის მოდელი

შეფასებითი მედიაციის მოდელი წარმოადგენს „უფლებაზე დაფუძნებულ მიდგომას, რომელიც ფოკუსირებულია მხარეთა კანონიერ მოთხოვნებზე. იგი ჩამოყალიბდა სასამართლო ბრძანებებისა და მიმართვების საფუძველზე. შესაბამისად, ეს მიდგომა აფასებს თითოეული მხარის პრეტენზიის არსს მათ სამართლებრივ უფლებებზე დაყრდნობით.⁹ სამართლებრივი აქცენტების მიუხედავად, პროცესი არ ჰგავს ტრადიციულ შეჯიბრებით მეთოდს, ის არ მოითხოვს მესამე მხარისგან გადანყვეტილების მიღებას.¹⁰

შეფასებითი მოდელის საფუძველს წარმოადგენს იმის ვარაუდი, რომ მხარეები საჭიროებენ ხელმძღვანელობას მედიატორისგან, იქედან გამომდინარე, რომ მათ არ აქვთ უნარი

¹ Zumeta Z., Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative, and Transformative Mediation, 2000, მითითებულია: Baska G., Different styles and their usage in family mediation, 252, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

² იქვე.

³ Bingham, L. B., Transformative mediation at the United States Postal Service, Negotiation and Conflict Management Research, Mayer, B. (2004). Facilitative mediation. In Folberg J., Milne L. A, & Salem P. (Eds.), Divorce and family mediation, New York: The Guildford Press, 2012, 357-58, მითითებულია: West T., The mediator's approach Five (And a Half) Paths through conflict, 2021. 24.

⁴ Zumeta Z., Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative, and Transformative Mediation, 2000, მითითებულია: Baska G., Different styles and their usage in family mediation, 252, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

⁵ West T., The mediator's approach Five (And a Half) Paths through conflict, 2021. 24.

⁶ Riskin L. L., Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New Grid System, Notre Dame Law Review, Vol. 79, Issue 1, 2003, მითითებულია: Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 194.

⁷ Hoberman R., Mediation: A Nonadversarial Alternative to a Win-Lose System, Illinois Bar Journal, Vol. 90, No. 11, 2002, 589, მითითებულია: იქვე.

⁸ იქვე.

⁹ Levin S. L., The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, Ohio State Journal On Dispute Resolution, Vol. 16, Issue 2, 2001, 268.

¹⁰ Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 195.

თვითონ გადაჭრან დავა და, რომ მედიატორი არის სათანადოდ კვალიფიციური გასწიოს ეს ფუნქცია მისი ტრენინგებიდან, გამოცდილებიდან, მიუკერძოებლობიდან გამომდინარე.¹

7.3.1. მედიატორის როლი შეფასებითი მედიაციის მოდელში

მედიატორის როლი შეფასებითი მედიაციის მოდელში მოითხოვს უფრო მეტს, ვიდრე მხარეების საუბრის ოსტატურად ხელმძღვანელობაა². ამ მოდელის მიმდევრებს სჯერათ, რომ შეთანხმების ბარიერს წარმოადგენს მხარეთა არარეალისტური შეხედულებები მათი პრეტენზიების ღირებულებასთან მიმართებით. ამდენად, მედიატორს აქვს ვალდებულება იყოს „რეალობის აგენტი“, რათა დაეხმაროს მხარეებს გადააფასონ მათი პოზიციები მეტად რეალისტურად და მივიდნენ შეთანხმებამდე.³ ამ როლში, მედიატორი უზრუნველყოს მხარეებს ახალი ინფორმაციით, ეხმარება მათ გაანალიზონ სასამართლო სამართალწარმოების ხარჯები და რისკები და განსაზღვრავს თითოეული მხარის პოზიციის სუსტ და ძლიერ მხარეს კერძო ან საერთო შეხვედრებზე.⁴ შეფასებითი მედიაციის მოდელში მედიატორი ყურადღებას ამახვილებს დავის საფუძველსა და მიზეზზე. თუმცა მედიატორი არ უგულებელყოფს მხარეთა ინტერესებს.⁵

განსხვავებით, ხელშემწყობი მოდელისგან, ამ მოდელისთვის არსებითია მედიატორს, მინიმუმ, ჰქონდეს „გამოცდილება“ („საგნობრივი კომპეტენცია“) დავის საგანთან მიმართებით. ცოდნა აუცილებელია იმისათვის, რომ მედიატორმა დასვას სათანადო კითხვები, უხელმძღვანელოს მხარეებს „იმოძრაონ“ გონივრული მიმართულებით და დაეხმაროს მათ შეაფასონ თავიანთი პრეტენზიები რეალობის შესაბამისად.⁶

7.4. თვითგამორკვევის ხელშემწყობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპები ხელშემწყობ და შეფასებითი მედიაციის მოდელში

შეფასებითი მედიაციის ყველაზე დიდი კრიტიკა უკავშირდება მედიატორის შეფასების უფლებამოსილებით მხარეთა ავტონომიისა და თვითგამორკვევის პრინციპის შეზღუდვის შესაძლებლობას. თავდაპირველად, მკვლევართა გარკვეული ნაწილი, მიიჩნევდა, რომ შეფასებითი მედიაციის მოდელი ეწინააღმდეგებოდა როგორც თვითგამორკვევის, ასევე მიუკერძოებლობის პრინციპს.⁷ თუმცა ცალკეული ავტორების აზრით, მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებული საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად შეფასებაზე უარის თქმა, ძირს უთხრიდა შეფასების პრინციპულ მიზანს: მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშემწყობას ინფორმირებული თანხმობის მეშვეობით.⁸ „შეთანხმება არ არის სრულად ნებაყოფლობითი, თუ ის დაფუძნებულია ფაქტობრივ გაუგებრობაზე, მათ შორის, მარეგულირებელ კანონთან მიმართებით“.⁹ „სამართლებრივი შეფასება დადებითად უწყობს ხელს მხარეთა თვითგამორკვევის მიზანს.

¹ Riskin L. L., Understanding Mediators' Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. Harvard Negotiation Law Review, Vol. 1, Issue 7. 1996, 24.

² Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 195.

³ Birke R., Evaluation and Facilitation: Moving Past Either / Or, Journal Dispute Resolution, Vol. 2000, No. 2, Art. 6, 2000, 314–315.

⁴ Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 196.

⁵ იქვე, 195.

⁶ Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 195.

⁷ Della Nocce J. D., evaluative Mediation: In Search of Practice Competencies, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 27, Issue 2, 2009, 210; იხ. ასევე, Levin S. L., The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, Ohio State Journal On Dispute Resolution, Vol. 16, Issue 2, 2001.

⁸ Stark H. J., The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, South Texas Law Review, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 772.

⁹ Boskey B. J., The Proper Role of the Mediator: Rational Assessment, Not Pressure, Negotiation Journal, Vol. 10, No. 4, 1994, 370, მითითებულია: იქვე, 792.

ვინაიდან სრული თვითგამორკვევის მიღწევა შეუძლებელია ადეკვატური სამართლებრივი ინფორმაციის გარეშე.¹ უფრო მეტიც, შეფასებითი მედიაციის მხარდამჭერები მიუთითებენ, რომ იმის განხილვა, რამდენად შეესაბამება თითოეული მხარის პოზიცია არსებულ სოციალურ თუ სამართლებრივ ნორმებს, იძლევა უფრო ინფორმირებული და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას, გრძელვადიან პერსპექტივაში.² სამართლებრივი და სოციალური ნორმების ცოდნის გარეშე არ შეიძლება მიღებულ იქნეს ჭეშმარიტად ავტონომიური გადაწყვეტილები.³

მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, როგორც ხელშემწყობ, ისე შეფასებითი მოდელის გამოყენების შემთხვევაში, ეთიკურია მედიატორმა ისე წარმართოს პროცესი, რომ შეინარჩუნოს მედიაციის მთავარი ღირებულება, რომელიც გამოარჩევს მას დავის გადაწყვეტის სხვა შეფასებითი საშუალებებისგან, იმავდროულად, დაიცვას მხარის თვითგამორკვევის პრინციპი და შეინარჩუნოს მიუკერძოებლობა. „თუკი მედიატორი გადაწყვეტს, რომ უნდა შეაფასოს, მან უნდა უზრუნველყოს, მედიაციის მონაწილეებმა მიიღონ გადაწყვეტილებები საკმარის ინფორმაციაზე დაფუძნებით, ისე რომ მხარეები არ შევიდნენ შეცდომაში მათი უფლებებისა და პასუხისმგებლობების თაობაზე. ეს ინფორმაცია მოწოდებული უნდა იყოს მოგვარების პერსპექტივაზე ან შეფასების მედიატორის მიუკერძოებლობაზე ზეგავლენის გარეშე“.⁴ ხელშემწყობი მედიაციის პროცესში კი, იმისათვის, რომ მედიატორის ქმედება არ იყოს მეთად დირექტიული და იმავდროულად, მხარეთა თვალში მედიატორი შენარჩუნდეს მიუკერძოებელ ფიგურად, მედიატორის მიერ გამოყენებულ უნდა იქნეს „რეალობის ტესტი“. „რეალობის ტესტი“ უნარჩუნებს მედიაციას ხელშემწყობი პროცესის მნიშვნელობას და იმავდროულად, აკმაყოფილებს პროფესიული ეთიკის მოთხოვნებს. „მედიატორებს შეუძლიათ „დაკითხონ“ მხარეები, რომლებიც ცდილობენ უარი თქვან მათ სამართლებრივ უფლებებზე, რათა დარწმუნდნენ, რომ მათ სრულად ესმით, რატომ ამბობენ უარს და როგორ შეიძლება ამ უარის თქმამ გავლენა მოახდინოს მათ გრძელვადიან ინტერესებზე.“⁵ მედიატორებმა უნდა დასვან შეკითხვები, რომლებიც ხაზს გაუსვამს, რომ ბუნდოვანების შესახებ მხარეები ინფორმირებულები არიან. ამის მიუხედავად, მედიატორს რჩება უფლება, თუ თვლის, რომ საფრთხე ექმნება მედიაციის პროცესის ხარისხს თვითგამორკვევის ნაწილში, უარი თქვას ამგვარი შეთანხმების მიღწევაზე.⁶

¹ Nolan-Haley M. J, Court Mediation and the Search for Justice Through Law, Washington University Law Review, Vol. 74, Issue 1, 1996, 65-66.

² იქვე, 75.

³ Stark H. J, Preliminary Reflections on the Establishment of a Mediation Clinic, Clinical Law Review, Vol. 2:457, 1996, 487; იხ. ასევე Love P. L, Mediation: The Romantic Days Continue, South Texas Law Review, Vol. 38:735, 1997, 738-739.

⁴ Stark H. J., The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, South Texas Law Review, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 798-799.

⁵ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 17. ამისათვის, მათ შეუძლიათ ეთიკურად იკითხონ „1. დარწმუნებული ხართ, რომ თავს კარგად გრძნობთ იმ გადაწყვეტილებასთან მიმართებით, რომელიც მიიღეთ, იმის გათვალისწინებით, რომ შესაძლოა სასამართლოში მიგელოთ უფრო მეტი? 2. როგორ ფიქრობთ, როგორი იგრძნობთ თავს ამ გადაწყვეტილებით ექვს თვეში თუ ერთ წელიწადში? 3. რა სარგებელს მოგიტანთ ახლა ამ გადაწყვეტილებამდე მისვლა ამ გზით და როგორ წარმოგიდგენიათ შესაძლო ხარჯები?“; იხ. ასევე Kallipetis M., Mediation Ethics in Europe, No. 2, 2014, 69,

<https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/doqu/2014/2/DOQU_2211-9981_2014_002_002_004.pdf> [18.04.2022] „გონივრული და კარგი პრაქტიკაა, მედიატორმა დასვას კითხვები: იცი რა ღირს სასამართლო პროცესი? ან რა ხარჯებთანაა იგი დაკავშირებული? გაქვს ინფორმაცია რა სირთულეებს უკავშირდება სასამართლო მომზადების ეტაპი? იცი რა შესაძლებლობებს იძლევა სასამართლო პროცესი? შუამავლის მიერ ასეთი პასუხები, განსაკუთრებით თუ ის გამოიხატება სიტყვებით: „მე გირჩევთ, მოიძიოთ რჩევა, მიიღოთ რჩევა/კონსულტაცია... და ა. შ.“ ნაკლებად სავარაუდოა, რომ გამოიწვიოს რაიმე სახის პრეტენზია მედიატორის მჩაგვრელ ან იძულებით ქცევასთან დაკავშირებით.“

⁶ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 88.

8. დასკვნა

მედიაცია წარმოადგენს თანამშრომლობაზე დაფუძნებულ ნებაყოფლობით პროცესს, რომელშიც ურთიერთსასარგებლო გადაწყვეტილების მიღების მიზნით მესამე ნეიტრალური პირი (მედიატორი) ეხმარება მხარეებს დავის გადაწყვეტაში. შესაბამისად, მედიატორი გვევლინება პროცესის ხელშემწყობ სუბიექტად, რომელიც არ არის უფლებამოსილი მიიღოს გადაწყვეტილება.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანს წარმოადგენდა მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის, როგორც მედიაციის პროცესის ორი ფუნდამენტური პრინციპის, ანალიზი, მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების თავისებურებების განხილვა, ამ ვალდებულებების მოქმედების ფარგლების განსაზღვრა სამართლიანობის დაცვის პირისპირ, სხვადასხვა მედიაციის მოდელსა თუ დავის ტიპში, პრობლემური საკითხების გამოკვეთა და მათი გადაჭრის შესაძლო გზების წარმოჩენა. გარდა ამისა, ძირითადი პრინციპებისა და მათი ურთიერთქმედების შესახებ საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარება ხარისხიანი მედიაციის პროცესის და სამართლიანი პრაქტიკის უზრუნველსაყოფად, საბოლოო ჯამში კი ეთიკურად მოქმედი მედიატორის როლის წარმოჩენა მხარეთა, მესამე პირთა და საზოგადოების ინტერესების დაცვის პროცესში.

მიუხედავად იმისა, რომ მედიაცია წარმოადგენს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მოქნილ საშუალებას, რომელიც სრულად ემყარება მხარეთა ნებაყოფლობითობასა და მედიატორის თავისუფლებას წარმართოს პროცესი მხარეთა ინტერესების შესაბამისად, პროფესიული ეთიკის და ეთიკური ვალდებულებების არსებობა აუცილებელია, საზოგადოების ნდობის შენარჩუნებისა და მედიატორისთვის მოქმედების სრული თავისუფლების მინიჭებით გამომწვეული საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად. სწორედ, თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა და მიუკერძოებლობა წარმოადგენს იმ ეთიკურ ვალდებულებებს, რომლებსაც თითქმის ყველა ქვეყნის ეთიკის კოდექსი თუ სტანდარტი განსაზღვრავს.

კვლევაზე დაფუძნებით გამოიკვეთა, რომ მედიაციის პროცესისთვის წარმართველია მიუკერძოებლობის პრინციპისა და თვითგამორკვევის პრინციპის დაცვა. მიუკერძოებლობის პრინციპი წარმოადგენს მედიაციის ქვაკუთხედს, რომლის ზედმიწევნით შესრულებაც განსაზღვრავს ამ პროცესის მიმართ ნდობას საზოგადოების და მხარეთა მხრიდან. ცალკეული ქვეყნის ეთიკის წესებსა და დოქტრინაზე დაყრნობით, რომელსაც ეხმიანება საქართველოს ნორმატიული სივრცეც, ერთი მხრივ, მიუკერძოებლობა წარმოადგენს ნეიტრალიტეტის გამოხატვას დავის საგნისა და მხარეთა მიმართ, მეორე მხრივ, მისი განმარტება უკავშირდება თანაბარი, თანასწორი შესაძლებლობებით მხარეთა უზრუნველყოფას. მედიატორის მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულება მოითხოვს როგორც შინაგან თავისუფლებას ყოველგვარი რწმენისა და სუბიექტური შეხედულებისგან, ასევე, იმგვარად ქცევას, რომ ობიექტური დამკვირვებლის თვალში მედიატორი აღიქმებოდეს ასეთად.

მიუკერძოებლობის პრინციპთან ერთად, მედიაცია ეფუძნება ავტონომიისა და თვითგამორკვევის პრინციპს, რომელიც აღჭურავს მხარეებს თვითმართველობისა და თვითკონტროლის უფლებით, ანიჭებს მათ შესაძლებლობას ინფორმირებული თანხმობის საფუძველზე მიიღონ თავისუფალი და ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილება. მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება არსებობს პროცესისა და შედეგის მიმართ მედიაციის ყველა ეტაპზე და ამკვიდრებს მედიატორის ვალდებულებას ხელი შეუწყოს მხარეებს მის განხორციელებაში, ხოლო თუკი აღნიშნული არ შეუძლიათ, პროცესის თავიდან აცილებაში. ავტონომია უფრო ფართო ცნებაა, იგი არ შემოიფარგლება მხოლოდ თვითგამორკვევის უფლებით და წარმოადგენს მხარის უფლებას, ღირსეულ და სამართლიან გარემოში მიეცეს ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა. შესაბამისად, მხარეთა ავტონომიისა და თვითგამორკვევის სრულად რეალიზებისთვის განმსაზღვრელია „ინფორმირებული თანხმობის“ არსებობა. ეს ელემენტი მოითხოვს საკმარისი ინფორმაციის ქონას, რომლის საფუძველზეც მხარეებს შეეძლებათ განსაზღვრონ ის რისკები და სარგებელი, რაც შესაძლოა მათ გადაწყვეტილებას მოჰყვეს.

საერთაშორისოდ დამკვიდრებული ქცევის სტანდარტები, მათ შორის საქართველოს ეთიკის კოდექსიც, მედიატორისგან არ მოითხოვს ინფორმირებული გადაწყვეტილების უზრუნველყოფას, არამედ სხვადასხვა მეთოდების გამოყენებით, მის ხელშეწყობას. მედიატორისგან პროცედურული ინფორმაციის გამჟღავნება იმ ერთ-ერთთაგანია, რომელსაც ეთიკის წესთა უმეტესობა ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის უზრუნველსაყოფად მოითხოვს. პროცედურული ინფორმაციის გამჟღავნება მოიცავს მედიატორის მხრიდან მხარეთა სათანადოდ ინფორმირებას მათი და მედიატორის როლის თაობაზე და შეთანხმების პირობების აღსრულებაუნარიანობასთან დაკავშირებით. მედიატორის შეზღუდული როლი მხარეთა თვითგამორკვევისა და ინფორმირებული გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის პროცესში, მას ავალდებულებს მორიგების პირობებთან დაკავშირებით მიაწოდოს მხარეებს მხოლოდ ის ინფორმაცია, რომელიც დაეხმარებათ შეთანხმების პირობების აღსრულებაში. თუმცა პროცედურული ინფორმაციის გამჟღავნება მხოლოდ ამით არ შემოიფარგლება და წარმოშობს მედიატორის ვალდებულებას, დარწმუნდეს მხარეთა ინფორმირებულობაში პროცედურული საკითხების მიმართ და გამოიყენოს ყველა გონივრული ძალისხმევა მედიატორის ბუნების, მედიატორისა და მხარის როლის, გამოსაყენებელი პროცედურებისა და ხელმისაწვდომი ვარიანტების თაობაზე მხარეთა გაცნობიერების პროცესში.

გარდა პროცედურული ინფორმაციის გამჟღავნების უფლებამოსილებისა, თვითგამორკვევის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობის პროცესში, საერთაშორისოდ მიღებულ და მედიატორისთვის მინიჭებულ ქმედით მექანიზმებს წარმოადგენს მხარეებისთვის კითხვების დასმა, სრული ინფორმაციის გამჟღავნების მოთხოვნა და მათი წახალისება, მიიღონ იურიდიული რჩევა ან სხვა სახის საჭირო კონსულტაცია შესაბამისი დარგის სპეციალისტებისგან, ვინაიდან „საკმარისი ინფორმაციის“ მიწოდების მოთხოვნა ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღწევად არ მოიაზრებს მედიატორის უფლებამოსილებას იმსჯელოს დავის არსობრივ საკითხებსა და მხარეთა მოთხოვნების კანონიერებაზე. მიუხედავად იმისა, რომ მხარეებს აქვთ უფლებამოსილება მათი ინტერესების შესაბამისად მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილება დავის როგორც პროცედურულ, ისე შინაარსობრივ საკითხებზე, მედიატორი სრულად პასუხისმგებელი არ არის შეთანხმების არსობრივი სამართლიანობის გარანტირებულ უზრუნველყოფაზე.¹

ამასთანავე, კვლევის შედეგად დგინდება, რომ თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა მედიატორს ავალდებულებს არამხოლოდ ხელი არ შეუშალოს მხარეებს მის განხორციელებაში, არამედ გადადგას ნაბიჯები, გარედან თუ მხარეთა (მონაწილეთა) მხრიდან მომდინარე ზეწოლის თავიდან ასაცილებლად. „მედიატორის ვალდებულება უპასუხოს მხარეთა თვითგამორკვევის შელახვას სხვების მიერ. ვინაიდან მედიატორის როლია დაეხმაროს მხარეებს დიალოგის წარმართვაში და გადაწყვეტილების მიღებაში თვითგამორკვევის პრინციპზე დაყრდნობით.“²

სამართლიანობა დაცულია თუკი პროცესში მონაწილეობა და მიღწეული შეთანხმება ეფუძნება ნების თავისუფალ გამოვლენას. ნების თავისუფალი გამოვლენა მიიღწევა როგორც დამაშინებელი და მანიპულაციური ზეწოლისგან თავის არიდებით, ასევე ფაქტობრივი და სამართლებრივი ცოდნით არსებულ გარემოებებთან მიმართებით და მოსალოდნელ შედეგებთან დაკავშირებით. „პროცედურული სამართლიანობა მოითხოვს, რომ მედიატორმა ხელი შეუწყოს მხარეთა თვითგამორკვევას, რაც გულისხმობს მხარეთა დახმარებას მიაღწიონ შეთანხმებას თავისუფლად, ნებაყოფლობით, არასათანადო ზეგავლენის გარეშე და ინფორმირებული თანხმობის საფუძველზე.“³ ასევე, მედიატორის მიერ იმის უზრუნველყოფას, რომ მხარეებს ჰქონდეთ თანაბარი შესაძლებლობა, ისაუბრონ, იყვნენ მოსმენილნი და გამოხატონ

¹ Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases (California Rules of Court), 2007, Revised 2013, Rule 3.857 (b), <<http://www2.courtinfo.ca.gov/rulesofconduct/files/RulesofConductwithACComments.pdf>> [12.06.2023].

² Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 144.

³ Code of Ethics and Conduct, Mediation Institute as Professional Mediator, 2018, Rule 7.4.

თავიანთი ინტერესები და მოსაზრებები,¹ დაბალანსებული მოლაპარაკებების ხელშეწყობას და მხარეთა წახალისებას, შეაფასონ ნებისმიერი შემოთავაზებული შეთანხმება მათი „გრძელვადიანი სიცოცხლისუნარიანობის“ გათვალისწინებით“.² კვლევა გამოკვეთს გარემოებებს, რომლებიც ხელს უშლის მხარეთა თავისუფალ, უსაფრთხო, ნებაყოფლობით მონაწილეობას პროცესში. აღნიშნული გარემოებები შესაძლოა ძალთა დისბალანსის სახით გვევლინებოდეს. ძალთა დისბალანსის გამომწვევი შეიძლება იყოს როგორც ფინანსური რესურსები, საადვოკატო მომსახურების მიღების შესაძლებლობა, ინფორმაციის ნაკლებობა, ასევე პიროვნული უნარები, ცოდნა, გამოცდილება და ა.შ.

აღნიშნულის გარდა, სამართლიანობა მოითხოვს იმ პირთა ინტერესების დაცვასაც, რომლებიც მედიაციაში არ მონაწილეობენ და საბოლოო ჯამში, უკანონო შედეგების თავიდან აცილებას. არსობრივი სამართლიანობის დაცვის პროცესში მედიატორის როლი შეზღუდულია, ვინაიდან იგი მხარეთა ინდივიდუალური სამართლიანობით იზომება და მედიატორი არ განსაზღვრავს მოლაპარაკების შინაარსსა თუ შედეგს. თუმცა, მიუხედავად ამისა, ვინაიდან სამართლიანი შედეგები და ხელშეკრულების თავისუფლება მხოლოდ საყოველთაო იმპერატიული აკრძალვის ფარგლებში შეიძლება დადგინდეს, შინაარსობრივი სამართლიანობის მიღწევის პროცესში მედიატორის როლი მნიშვნელობას იძენს მესამე პირებისა და საზოგადოების ინტერესების, კანონის, საჯარო წესრიგის დაცვის უზრუნველსაყოფად.

სწორედ ძალთა დისბალანსთან გამკლავების პროცესში და მესამე პირთა ინტერესების, კანონის, საჯარო წესრიგის დაცვის უზრუნველსაყოფად, მედიატორს უნევს დააბალანსოს თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების მოქმედება პროცედურულ და შინაარსობრივ სამართლიანობასთან, ისე, რომ საფრთხე არ შეექმნას მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვას. „ზოგჯერ, მხარეთა ინტერესები და მათი დახმარება მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაში შერბილებულ უნდა იქნეს სხვა საზრუნავებით, როგორცაა დაუცველი მხარეების დაცვა ან მნიშვნელოვანი სოციალური ინტერესების რეალიზება. ქმედებები, რომლებიც აფერხებს მხარეთა ავტონომიას, ზოგჯერ შეიძლება იყოს ყველაზე ეთიკური არჩევანი. ოქროს შუალედის მისაღწევად ღირებულებების გაცვლა წარმოადგენს მედიატორთა ძალისხმევის გარდაუვალ შედეგს.“³

აღნიშნულის გათვალისწინებით, გონივრული ბალანსის უზრუნველსაყოფად, ნაშრომი გამოკვეთს პრობლემატურ საკითხებს და წარმოადგენს მათი გადაჭრის შესაძლო გზებს, კერძოდ, უმეტესობა ქვეყნების ეთიკის წესებსა და დომინირებულ მეცნიერულ მიდგომებზე დაყრდნობით, კვლევა ადგენს, რომ ეთიკური დილემების წარმოშობისას (პროფესიული (სამართლებრივი) ინფორმაციის საჭიროებისას) მედიატორის როლის სხვა პროფესიის წარმომადგენლის როლთან აღრევის დაუშვებლობის მოტივით, ასევე იმის გამო, რომ მედიაცია არ წარმოდგენს თერაპიულ ან სამართლებრივ პროცესს, მხარეთა ნდობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპის შესანარჩუნებლად, მედიატორს არ აქვს უფლებამოსილება მხარეებს მისცეს პროფესიული რჩევა. „დაუშვებელია მედიატორმა გასცეს იურიდიული შინაარსის რჩევა, შეფასებითი ინფორმაცია, რამეთუ ეს ქმედება თავისთავად გამოკვეთს რომელიმე მხარის სამართლებრივ უპირატესობას და ჩაითვლება კლიენტის კონსულტაციად. აღნიშნული კი მედიატორის ნეიტრალურობის პრინციპის რღვევას განაპირობებს და ინვესს ადვოკატ-მედიატორის უფლებამოსილების წარმომადგენლის ფუნქციებად გარდასახვას.“⁴ თუმცა, სამართლებრივი (პროფესიული) ინფორმაციის საჭიროებისას, მედიატორი უფლებამოსილია მიაწოდოს ინფორმაცია მხარეებს იმ ზომით, რომ დააკმაყოფილოს ინფორმირებული თანხმობის ხელშეწყობის ვალდებულება, მათ შორის უფასო იურიდიული დახმარების ოფისებში იურიდიული კონსულტაციის

¹ იქვე, Rule 7.5.

² იქვე, Rule 7.7.

³ Waldman A. E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 7.

⁴ Washington State Bar Association Advisory Opinion №2223, მითითებულია: ჩიგაშვიდი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 33.

მიღების შესაძლებლობის თაობაზე. მედიატორს აქვს მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით იმ ინფორმაციის მიწოდების უფლებამოსილება, რომელსაც ფლობს ტრენინგებისა და გამოცდილების საფუძველზე. „მედიატორმა არ უნდა გაუზიაროს მხარეებს პერსონალური და პროფესიული მოსაზრება მათი დარწმუნების მიზნით, რომ მოაგვარონ დავა, ასევე არ უნდა მისცეს პირდაპირი მიმართულება რომელიმე საკითხის გადაწყვეტას. მხარეთა თვითგამორკვევისა და მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით, მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარე და წარმომადგენელი გამოკვეთონ საქმის შესაძლო შედეგები, განიხილონ სარჩელის ან შესაგებლის უპირატესობები, საქმის ძლიერი და სუსტი მხარეები.“¹ ამასთანავე, ეთიკურია მედიატორმა წაახალისოს მხარე, გაიაროს კონსულტაცია სამართლებრივ მრჩეველთან, ადვოკატთან, წარმომადგენელთან ან სხვა შესაბამისი დარგის სპეციალისტთან.

გარდა ამისა, კვლევა ადგენს, რომ მედიატორმა არ უნდა დაუშვას ისეთი „თვითგამორკვეული“ პროცესის მიმდინარეობა ან შეთანხმების მიღწევა, რომელიც არღვევს მესამე პირის ინტერესებს, უკანონოა ან სხვაგვარად ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს. „ნებაყოფლობითობა და ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება, მართალია, არის თვითგამორკვევის უფლების საფუძველი, თუმცა მის საფუძველზე მიღწეულ შეთანხმებას სამართლიანობაზე პრეტენზია მხოლოდ მაშინ შეიძლება ჰქონდეს, თუ ხელშეკრულების შედგენა მოხდება ეთიკის კოდექსთა ნორმატიული მოთხოვნების დაცვით და ამასთან თავსებადი იქნება მედიაციის არამონაწილე მესამე პირთა ინტერესებთან“.² „თვითგამორკვევის პრინციპის საზღვრები შეთანხმების შინაარსობრივი სამართლიანობით და მართლზომიერებით დგინდება.“³

საოჯახოსამართლებრივ დავებში ბავშვის ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან, სამომავლო ურთიერთობის შენარჩუნების საჭიროებიდან, ოჯახური ძალადობის არსებობის შესაძლო რისკებიდან გამომდინარე მედიატორს ენიჭება მეტად ინტერვენციული როლი. თუმცა იგი არ თავისუფლდება მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულებისგან. თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა მედიატორს ავალდებულებს შეძლოს ოჯახური ძალადობის ამოცნობა, რათა შესაბამისად წარმართოს პროცესი.⁴ საოჯახოსამართლებრივი დავების დროს მხარეთა ძალთა განსხვავება განსაკუთრებით ყურადსაღებია, რადგან ასეთი საქმეების გავლენა ხშირად სცდება მხოლოდ მხარეებს და აისახება სხვა პირების კეთილდღეობაზეც. მედიატორი ფრთხილად უნდა იყოს ძალთა დისბალანსის არსებობისას მონაწილეებს შორის, რომელიც მოიცავს, მაგრამ არ შემოიფარგლება, ისეთი შემთხვევებით, როგორცაა ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური შეურაცხყოფა, მანიპულაცია, იძულება თუ ქცევის კონტროლი. ამისათვის, მედიატორს მოეთხოვება განახორციელოს ოთხნაწილიანი მიდგომა: ტრენინგი, სკრინინგი, უსაფრთხოების ზომები და შეტყობინება.⁵

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე, მედიატორი არ არის უფლებამოსილი ხელი მოაწეროს ბავშვის ინტერესების საწინააღმდეგო შეთანხმებას, შესაბამისად, მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა იზღუდება ბავშვის საუკეთესო ინტერესებთან წინააღმდეგობის მოტივიტაც.

მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა შეფასებითი და ხელშემწყობი მედიაციის მიმართ, თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულება ორივე მოდელში მედიატორის მიერ უნდა შესრულდეს. როგორც ხელშემწყობ, ისე შეფასებით-

¹ ჩიგაშვიდი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 33.

² ჩიგაშვიდი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, 2016, 12-13.

³ ჭიჭიკოშვიდი ე., მხარეთა ავტონომიისა და შინაარსობრივი სამართლიანობის თანაზომიერება მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 188.

⁴ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 97.

⁵ იქვე, 96.

თი მოდელის გამოყენების შემთხვევაში, მედიატორმა ისე უნდა წარმართოს პროცესი, რომ შეინარჩუნოს მედიაციის მთავარი ღირებულება, რომელიც გამოარჩევს მას დავის გადაწყვეტის სხვა შეფასებითი საშუალებებისგან, იმავდროულად, დაიცვას მხარის თვითგამორკვევის პრინციპი და შეინარჩუნოს მიუკერძოებლობა. მხარეთა მოთხოვნით წარმართულ შეფასებით მედიაციაში მედიატორები მხარეთა ინტერესების ფარგლებში ახდენენ შეფასებებს, გამოკვეთენ მორიგების პირობებს, რაც რეალურად, პრაქტიკაში ლეგიტიმურად მიიჩნევა. შეფასებითი მედიაცია შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს შინაარსობრივი ნეიტრალობის პრინციპს, თუმცა კი თავსებადი უნდა იყოს მიუკერძოებლობის მოთხოვნებთან.¹

ხელშემწყობი მედიაციის მოდელში, პროცესის „ჩიხში“ შესვლისას შეფასებითი ელემენტების გამოყენება აუცილებელ მნიშვნელობას იძენს თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშემწყობისთვის, თუმცა მიუკერძოებლობის პრინციპის უზრუნველსაყოფად მედიატორის ერთადერთ ბერკეტს უნდა წარმოადგენდეს „რეალობის ტესტის“ გამოყენება. „რეალობის ტესტი“ უნარჩუნებს მედიაციას ხელშემწყობი პროცესის მნიშვნელობას და იმავდროულად, აკმაყოფილებს პროფესიული ეთიკის მოთხოვნებს. თუმცა ადვოკატ-მედიატორის მიერ დიდი სიფრთხილით უნდა განხორციელდეს „რეალობის ტესტის“ გამოყენება, რათა ამ ტექნიკამ არ მიიღოს შეფასებითი ხასიათი და არ გადაიზარდოს ეთიკური ნორმების დარღვევაში.² მედიატორმა მისი უნარების გამოყენებით უნდა უზრუნველყოს, რომ მხარეებმა დამოუკიდებლად შეაფასონ საქმის ძლიერი და სუსტი ასპექტები, ასევე, მედიაციის პროცესს მიღმა საქმის გადაწყვეტის ალტერნატივები ან სავარაუდო დაბრკოლებები.³

მაშასადამე, კვლევა ადასტურებს, რომ პროცედურული და შინაარსობრივი სამართლიანობის დაცვის აუცილებლობა, მხარეთა, მესამე პირების, მათ შორის, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დარღვევის მოსალოდნელი საფრთხე წარმოადგენს იმ საფუძვლებს, რომელთა გამოც შესაძლებელია შეიზღუდოს თვითგამორკვევის პრინციპის მოქმედება, თუმცა მიუკერძოებლობის დაცვის მოთხოვნა ნებისმიერ შემთხვევაში დაცულ უნდა იქნეს. მედიატორის მიუკერძოებლობის მოთხოვნა არ შეიძლება გადანონოს რაიმე სხვა ინტერესმა. მედიატორმა მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით უნდა უზრუნველყოს თითოეული მხარის თანაბარი და ინფორმირებული მონაწილეობა პროცესში და მესამე პირების, საზოგადოების ინტერესების დაცვა. მედიატორი ალჭურვილია პროცესის შეწყვეტის უფლებამოსილებით, თუკი ყოველგვარი ძალისხმევის მიუხედავად, მიუკერძოებლობის შენარჩუნებას ვერ ახერხებს. ამ პროცესში, მედიატორი მაქსიმალურად უნდა ეცადოს პროცესის სათანადოდ სტრუქტურირებით, მხარეები მიიყვანოს ინფორმირებულ გადაწყვეტამდე. იმავდროულად, შეიძლება ითქვას, რომ პროცესის სათანადოდ წარმართვის ვალდებულება მედიატორს აძლევს უფლებას, არ დაუშვას რომელიმე მხარისათვის უსამართლო შედეგები, მხარეთა გაცნობიერების პირობებშიც კი.

დაბოლოს, ქართული კანონმდებლობის საფუძველზე, შესაძლებელია იმის თქმა, რომ მიუკერძოებლობის პრინციპი, საერთაშორისო მიდგომის მსგავსად, აბსოლუტური დაცვით სარგებლობს. თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშემწყობისას კი, აუცილებელია, იგი დაბალანსდეს პროცესის ჯეროვნად წარმართვის ვალდებულებასთან. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“ და პროფესიული ეთიკის კოდექსი კონკრეტულად არ განსაზღვრავს იმ ქმედებებს, რომლის განხორციელების ვალდებულებაც აქვს მედიატორს მხარეთა ნებაზე არასათანადო ზეგავლენის გამოვლენის შემთხვევაში, შესაბამისად, სამართლიანობის მიღწევის პროცესში, კანონთა სისტემური ანალიზის საფუძველზე⁴ მედიატორის-

¹ Douglas K., Field R., Looking for Answers to Mediation's Neutrality Dilemma in Therapeutic Jurisprudence, Johannesburg-Cape Town, 1997, 187.

² ჩიგაშვიდი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, 2, 2016, 32.

³ იქვე, 33.

⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, 24/04/2021, დამტკიცებული საერთო კრების მიერ, 4.3 მუხლი,

თვის მინიჭებული უფლებამოსილება არ გააგრძელოს პროცესი თუკი მიიჩნევს რომ მედიაციის გაგრძელება არაგონივრული ან გაუმართლებელია, იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ მედიატორი ვალდებულია შეწყვიტოს მედიაცია, თუკი გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, მხარეებს არ აქვთ უნარი, ეფექტურად მიიღონ მონაწილეობა მედიაციის პროცესში. კიდევ ერთი დებულება, რომლითაც იკვეთება შინაარსობრივი სამართლიანობის მიღწევის პროცესში თვითგამორკვევის ხელშეწყობის შეზღუდვის შესაძლებლობა, წარმოადგენს მედიატორის ვალდებულება უარი თქვას მორიგების მიღწევასა და ხელმოწერაზე თუკი იგი აშკარად უკანონო ან ეწინააღმდეგება ზნეობის ნორმებს. თუმცა გარკვეული მსგავსებების მიუხედავად, კანონმდებლობა ნათლად არ განსაზღვრავს მედიატორის უფლებამოსილებას უარი თქვას პროფესიული რჩევის მიცემაზე მხარეთა მოთხოვნის შემთხვევაში და შესაბამისი კვალიფიკაციის არსებობისას. ასევე, იგი არაფერს საუბრობს იმაზე, როგორ შეიძლება იქნეს დაძლეული საოჯახო დავებში არსებული გამონკვევები.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-ის, 20/09/2019.
2. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997.
3. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ი, 18/09/2019.
4. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, 24.04.2021, დამტკიცებული საერთო კრების მიერ, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [28.05.2023].
5. Austrian Mediation Act, 2003.
6. Bulgaria Mediation Act, promulgated 2004, amended 2011.
7. Code of Ethics, Alternative Dispute Resolution Institute of Canada.
8. Code of Ethics for Mediators, Fiji Mediation Centre, 2007.
9. Code of Ethics for Mediators, Oman Commercial Arbitration Centre.
10. Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018.
11. Code of Ethics and Conduct, Mediation Institute as Professional Mediator, 2018.
12. Code of Professional Conduct and Ethics for mediators, Vietnam Mediation Centre.
13. Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018.
14. Ethics Code for FDRC Mediators, Financial Dispute Resolution Centre, 2018.
15. European Code of Conduct for Mediators, 2004.
16. Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct.
17. Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, 2012.
18. German Mediation Act, 2012.
19. Mediation Council of Illinois (MCI) Professional Standards of Practice for Mediators, 1999.
20. Model Rules of Professional Conduct, the American Bar Association, Rule 2.4 (b), <https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents/> [34.05.2023].
21. Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005.
22. Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 2000.
23. Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases, California Rules of Court, 2007, Revised 2013, Rule 3.857 (b), <<http://www2.courtinfo.ca.gov/rulesofconduct/files/RulesofConductwithACComments.pdf>> [12.06.2023].
24. Texas Mediator Credentialing Association Standards of Practice and Code of Ethics.
25. The Canadian Bar Association Ontario (CBAO) Model Code of Conduct.
26. The Maryland Standards of Conduct for Mediators, the Maryland Mediator Excellence Council, 2020.

<<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023]; იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ი, 18.09.2019, მუხლი 9.1 „ე“.

27. Virginia Rules of Professional Conduct, Virginia Rules of Supreme Court, amended 2023.
28. კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 14, 16, 17, 28, 29, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].
29. მახველაშვილი თ., მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები, ჟურნალი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 172, 173.
30. ყანდაშვილი ი., საქართველოს მედიაციის მაგალითზე დავის ადგიხნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და ახასამართლო ფორმები, თბილისი, 2018, 66, <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [28.05.2023].
31. შაკინოვი ნ., მიუკერძოებლობისა და ნეიტრალობის პრინციპთა არსობრივ-პროცესუალური შინაარსი მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 227, 258,
32. ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 32, 33.
33. ჩიტაშვილი ნ., მხატვრული ავტონომიის, ახსოვნივი და პიროვნული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, 29, 32, 33. <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protседuruli_samartli_anobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].
34. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 25, 30.
35. ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის ზღვარზე, ნელინდეული, ჰედ. კადანდაშვილი მ., ცხადაძე ქ., ზახანდია თ., ბუხუდი ი., ჩიტაშვილი ნ., მე-3 გამოც., სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრი, 2022, 88, <<https://alte.ge/storage/files/51-2022.pdf>> [05.05.2023].
36. ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, ჟურნალი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა ნელინდეული“, 2016, 12, 13, 16.
37. ჩიტაშვილი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 60, 66, 71, 85, 88, 96, 97, 100, 125, 126, 127.
38. წუღიაა ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 258, 262-267.
39. ჭიჭიკოშვილი დ., მხარეთა ავტონომიისა და შინაარსობრივი სამართლიანობის თანაზომიერება მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 188.
40. Baruch Bush A. R., Substituting Mediation for Arbitration: The Growing Market for Evaluative Mediation, and What it Means for the ADR Field, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol. 3:111, 2002, 117.
41. Bush R. A. B., Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation, University of Florida Law Review, Vol. 41, 1989, 280.
42. Baska G., Different styles and their usage in family mediation, 251, 252, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].
43. Bernard S. E., Folger J. P., Weingarten H.R., Zumeta Z.R., The Neutral Mediator: Value Dilemmas in Divorce Mediation, Mediation Quarterly, No. 4, 1984, 61-74.
44. Birke R., Evaluation and Facilitation: Moving Past Either / Or, Journal Dispute Resolution, Vol. 2000, No. 2, Art. 6, 2000, 314-315.
45. Bobette W., An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, No. 1, 2017, 78.
46. Boulle L, Mediation: Principles, Process, Practice, 3th ed., LexisNexis Butterworths, 2011, 166-167.
47. Cohen O., Dattner N., Luxenburg A., The Limits of the Mediator's Neutrality, Mediation Quarterly, Vol. 16, No. 4, 1999, 342, 344.
48. Della Nocce J. D., evaluative Mediation: In Search of Practice Competencies, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 27, Issue 2, 2009, 210.
49. Douglas K., Field R., Looking for Answers to Mediation's Neutrality Dilemma in Therapeutic Jurisprudence, Johannesburg-Cape Town, 1997, 187.
50. Douglas S., Neutrality, Self-determination, Fairness and Different Models of Mediation, James Cook University Law Review, Vol. 19, 2012, 144.
51. Douglas S., Ethics in Mediation: Centralising Relationships of Trust, Law in Context, Vol. 35, No. 1, 2017, 49.

52. *Hobbs. S. H.*, Facilitative Ethics in Divorce Mediation: A Law and Process Approach, *University of Richmond Law Review*, Vol. 22, Issue 3, Art. 3, 1988, 332, 339.
53. *Hughes P.*, Ethics in Mediation: Which Rules? Whose Rules? *University of New Brunswick Law Journal* Vol. 50, 2001, 259-260.
54. *Kallipetis M.*, *Mediation Ethics in Europe*, No. 2, 2014, 65, 69, 70, <https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/doqu/2014/2/DOQU_22119981_2014_002_002_004.pdf> [18.04.2022].
55. *Kenneth M. R.*, Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, *Loyola University Chicago Law Journal*, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 186, 194, 195, 196, 198.
56. *Kidner J.*, The Limits of Mediator „Labels“: False Debate between „Facilitative“ versus „Evaluative“ Mediator Styles, *Windsor Review of Legal and Social Issues*, Vol. 30, 2011, 169, 170, 173, 176.
57. *Levin S. L.*, The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, *Ohio State Journal On Dispute Resolution*, Vol.16, Issue 2, 2001, 268.
58. *Love P. L.*, The Top Ten Reasons Why Mediators Should Not Evaluate, *Florida State University Law Review*, Vol. 24, №4, 1997, 738-739, 939.
59. *McCorkle S.*, The Murky World of Mediation, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 23, Issue 2, 2005, 171.
60. *Menkel-Meadow C.*, *Ethics and Professionalism in Non-Adversarial Lawyering*, *Florida State University Law Review*, Vol. 27, Issue 153, 1999, 167-168.
61. *Munjal D.*, *Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator*, *Pretoria Student Law Review*, Vol. 6, 2012, 69, 70.
62. *Nolan-Haley M. J.*, Court Mediation and the Search for Justice Through Law, *Washington University Law Review*, Vol. 74, Issue 1, 1996, 65-66, 75.
63. *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educating Decision-making, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, No. 3, 1998, 775, 776, 781, 788, 789, 797, 800.
64. *Riskin L. L.*, Understanding Mediators' Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. *Harvard Negotiation Law Review* Vol. 1:7. 1996, 3, 12-13, 24.
65. *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Family Quarterly*, Vol. 35, №1, 2001, 18, 20.
66. *Shapira O.*, *A Theory of Mediator's Ethics*, Cambridge University Press, 2016, 46, 144, 161.
67. *Shapira O.*, Conceptions and Perceptions of Fairness in Mediation, *South Texas Law Review*, Vol. 54:281, 2012, 285, 320.
68. *Schuwerk P. R.*, Reflections on Ethics and Mediation, Vol. 38, No. 2, *South Texas Law Review*, 1997, 764.
69. *Stark H. J.*, Preliminary Reflections on the Establishment of a Mediation Clinic, *Clinical Law Review*, Vol. 2:457, 1996, 487.
70. *Stark H. J.*, The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, *South Texas Law Review*, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 772, 785, 786, 798-799.
71. *Stulberg B. J.*, The Theory and Practice of Mediation: A Reply to Professor Susskind, *Vermont Law Review*, Vol. 6, No. 1, 1981, 86-88.
72. *Susskind L.*, Environmental Mediation and the Accountability Problem, *Vermont Law Review*, Vol. 6, Issue 1, 1981, 40-41.
73. *Waldman A. E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 3, 4, 12, 15, 17.
74. *Waldman A. E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 7, 94.
75. *West T.*, The mediator's approach Five (And a Half) Paths through conflict, 2021, 24.
76. *Svatoš M.*, *Ethics in Mediation II: Of the Poor Man and the Lizard*, 2018, <<https://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/11/20/ethics-in-mediation-ii-of-the-poor-man-and-the-lizard/>> [12.05.2023].